

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren. N:o 41.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes dervid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Till behandling förekom först Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 32), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående möjligheten att bereda tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

Motionären, herr *E. Åkerlund*, hade föreslagit, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täckes låta utreda, huru vida icke genom statsmagternas försorg tillfällen kunde beredas dem bland våra mindre bemedlade och obemedlade samhällsmedlemmar, som sådant önska, att på vilkor, som gjorde det för dem möjligt, och hufvudsakligen å inom fäderneslandet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker, bilda egna jordbruk, utan att statsverket derigenom blefve synnerligen betungadt, utom möjligen för väganläggningar och stora vattenledningar.

Efter att hafva lemnat en utförlig redogörelse för det uti ifrågasvarande syfte i Amerika införda s. k. hemstadsystemet, hemstälde utskottet i detta utlåtande:

»att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla att, efter inhemtande af fullständig kännedom om här berörda system för jords besittning, låta företaga en sådan utredning af hit hörande förhållanden, på grund hvaraf Riksdagen kan blifva i tillfälle att bedöma möjligheten af och sättet för beredande af tillfälle

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

för obemedlade och mindre bemedlade att i större omfattning förvärfva egna jordbruk.»

Efter uppläsande häraf anförde:

(Forts.)

Herr Elis Nilson: Genom förbiseende hos utskottet har utskottets yrkande blifvit litet ofullständigt, i det att orden: »Kongl. Maj:t täcktes» blifvit uteglömda. Yrkandet skulle alltså få följande förändrade lydelse:

»att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, efter inhemtande af fullständig kännedom om här berörda system för jords besittning, låta företaga en sådan utredning af hit hörande förhållanden, på grund hvaraf Riksdagen kan blifva i tillfälle att bedöma möjligheten af och sättet för beredande af tillfälle för obemedlade och mindre bemedlade att i större omfattning förvärfva egna jordbruk.»

Jag anhåller om proposition härpå.

Herr Sundberg i Haparanda: Sedan motionären anhållit om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning, »huru vida icke genom statsmagternas försorg tillfällen kunde beredas dem bland våra mindre bemedlade och obemedlade samhällsmedlemmar, som sådant önska, att på vilkor, som gjorde det för dem möjligt, och hufvudsakligen å inom fäderneslandet ännu befintliga stora, odlingsbara utmarker, bilda egna jordbruk», har utskottet vid behandlingen af denna fråga fäst sig vid tvenne sätt, hvilka borde tagas i betraktande. I första rummet har då utskottet ansett frågans realiserande bero på tillgängligheten af mark. Det torde hafva varit motionärens afsigt, då han talade om »odlingsbara utmarker», att dermed afse kronomarker. I fråga om dessa kronomarker föreligger dock en skrifvelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t af den 5 maj 1888, deruti Riksdagen hemställer om en utredning om och förslag till beredande af möjlighet att anlägga torp på kronoparkerna i det egentliga Norrland och i Stora Kopparbergs län. Denna skrifvelse har icke ännu, så vidt jag känner, föranledt till någon Kongl. Maj:ts åtgärd.

I andra rummet har utskottet ansett frågans lösning bero på möjligheten för obemedlade och mindre bemedlade personer att förvärfva sig jordbruk på sådana vilkor, att de icke skulle finna sig föranledda att lemna landet eller gå till andra näringar, »med andra ord: frågan skulle» — såsom utskottet säger — »helt enkelt bero på möjligheten att göra jordbruk och andra landtmannanärningar mera tilltalande än hvad nu är fallet». Vid lösningen af denna fråga har utskottet gifvit sig ut på upptäcktsfärd efter hvad utskottet kallar »en ny form af eganderätt», och på denna färd till Amerika synes utskottet hafva tappat bort både motionen och motionären och i stället bemannat sin farkost med häradshöfding Fahlerantz

och dennes afhandling om s. k. hemstad efter amerikanskt mönster. Då motionären afsett att genom statsmagternas försorg skulle beredas de obemdlade och mindre bemedlade samhällsmedlemmarne tillfälle att lätt åtkomma jord till odling, har utskottet genom sin tolkning af motionärens skrifvelseförslag velat lägga i motionärens mun en önskan, att det mindre jordbruk, som kunde komma under de antyddas samhällsmedlemmarnes värjo, skulle kunna bibehållas åt dem och deras familjer, oberoende af och oåtkomligt för egarens borgenärer. Detta är just grunden eller åtminstone det tilltalande för detta hemstadssystem. Men hvad blefve följden, om man ginge in på något sådant? Det blefve att man utvidgade de redan befintliga undantagen i utsökningslagen från utmätning för egarens gäld, men derom har icke motionären talat ett enda ord eller yttrat någon önskan. Det skulle väl för öfrigt förefalla underligt, om kammaren genom ett bifall till detta utskottets förslag skulle taga ett steg i den riktningen att tillskapa ett nytt slag af privilegierad jord, ty en sådan undantagsställning skulle denna s. k. hemstad få. Det vore så mycket mer underligt, sedan denna kammare uttryckligen förklarar sig mot all privilegierad jord genom den öfverläggning vi nyligen hade om fideikommissen. Utskottet påvisar, »hvilken oerhörd betydelse det har för svenskt lynne och åskådning att med själfständig rätt ega jord», och att »ingen form af eganderätt till jord skulle vara mera tilltalande för förvärfvaren, än den, som medförde garanti om eget hem, om ens egen och ens familjs framtida bergning och derjemte en ansedd medborgerlig ställning».

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Fortst.)

Det vill med andra ord säga, att den omständigheten, att den som sitter på denna hemstad vore oåtkomlig för egen gäld, skulle vara något för svenskt lynne tilltalande, och att egandet af en sådan jord skulle medföra en viss medborgerlig och aktad ställning. Jag tillåter mig betvifla detta. Följden af en sådan hemstadsrätt vore närmast, att man finge ändra om hela vår kreditlagstiftning, och med antagande af en sådan onaturlig form för eganderätt skulle man ställa den s. k. egaren till hemstaden öfver eller utom den för andra medborgare gällande lag, att med sin egendom svara för sina skulder och förbindelser.

Slutligen är det underligt, att utskottet, om jag rätt fattat dess afsigt, hos Kongl. Maj:t anhållit om utredning, men underlåtit att på samma gång begära ett förslag eller någon åtgärd från Kongl. Maj:t på grund af denna utredning. Jag kan således för min del icke vara med om detta skrifvelseförslag, sådant det föreligger, utan skall, herr talman, yrka återremiss till utskottet, på det att utskottet måtte taga frågan i förnyad behandling och derefter, med hänvisning till den skrifvelse, som från Riksdagen redan ligger inne hos Kongl. Maj:t angående beredande af odlingslägenheter på kronoparkerna i Norrland och Stora Kopparbergs län, återkomma till Riksdagen med förnyadt utlåtande.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Herr Elis Nilson: Då utskottet fick denna motion om händer, insåg det tydligt och nogsammt de svårigheter, som skulle möta vid att utreda en så stor fråga. Utskottet har naturligtvis och egentligen tagit i betraktande den stora fosterländska idé, som ligger till grund för motionen. Ty hvar och en vet att det finnes stora arealer af svensk jord, men ett litet antal jordbrukare. Om därför jorden rätt användes, skulle det relativa fåtal invånare, som finnes här och hvilket uppgår till icke fullt 5 millioner, kunna till lycka för vårt land mycket väl fördubblas, ja, tredubblas. Och deraf skulle följa icke blott en förökad folkmängd, utan handeln och näringarna skulle äfven komma i ett mera gynsamtt läge.

Dessutom har utskottet tagit reda på några detaljfrågor och dervid särskildt fäst sig vid de yttranden, som framlidne landshöfdingen Vidmark haft om Norrbottens län. Utskottet har tänkt sig att en kolonisering af Norrbottens läns vidsträckta område skulle ega rum. De uppgifter rörande detta län, hvilka landshöfding Vidmark i sådant afseende lemnat, och de siffror han framlagt äro så förvånansvärda, att jag nödgas besvära kammaren med att läsa upp några af dem. Han säger: »Ehuru inom kustlandet ännu finnas vidsträckta kärruppfyllda skogsmarker, så är likväl detta land till sin naturbeskaffenhet och för dess mottaglighet af odling mera än de andra norrländska landskapen att anse för ett slätland. I ingen annan del af riket är jordvallens ständigt fortgående inkräktning å hafvet så märkbar, och vidsträckta ängsmarker förekomma, hvilka synbarligen i en icke långt aflägsen forntid utgjort hafsvikar eller fjärdar, som nu äro uppskjutna öfver hafvet, eller blifvit igengrundade af de jordlager, som flodvattnet årligen medfört; men utom de odlings-trakter, hvilka genom denna jordvallens höjning redan tillkommit, så finnas dessutom öfver allt och särdeles inom de större floddalarna så vidsträckta odlingslägenheter, så väl i fast som vattendränkt mark, att ingen annan del af riket kan förevisa någon motsvarighet.

För att närmare belysa odlingens ståndpunkt, tillåter jag mig här införa en tablå öfver egotillgångarne inom sex socknar i nedra landet, samt tvenne dess städer, grundad på befintliga afvittrings- och skiffeshandlingar, med utsättande tillika af dessa kommuners folkmängd.»

Ur den tablå, som han derpå lemnar, framgår, att dessa 6 kustsocknarna och två städerna tillsammans hade en folkmängd år 1855 af 30,042 personer, under det att arealen utgjordes af:

	Tunland.
Åker	10,558.
Ängar och hagmarker	123,315.
Skog och utmark	1,280,881.
Myrar	317,171.
Sjöar och vattendrag	105,311.

Summa 1,837,236.

Så fortsätter han: »Då sammadragna beskrifningar öfver ego-
tillgångarne i öfriga till kustlandet hörande socknar ännu saknas, kunna för dessa socknar egoarealerna nu ej utsättas, men åtskilliga upplysningar kunna dock af det redan kända inhämtas. Så finnes nemligen, att, när inom dessa 6 socknar och 2:ne städer, af hela arealen inrösnings- och afrösningsjord, 60 tunnland belöpa i medeltal å hvarje person, är det endast ett tredjedels tunnland åkerjord samt 4 tunnland ängsmark. Denna senare mark, hvartill äfven är räknad de inom inrösningsjorden liggande odlingsbara hagmarker, är således tolf gånger större än åkern, hvilken senare allenast utgör omkring 8 procent af inrösningsjordens hela innehåll. Jemföres åter åkern med sammanlagda summan af så väl inrösnings- som afrösningsjorden, så utgör den förra allenast $\frac{1}{176}$ af det hela.»

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Jag skall öfvergå några sidor. Derefter fortsätter han: »Då jorden härstädes vanligen under hela vintern samt i kustlandet till början af maj månad är snöbetäckt, är densamma under nämnda tid af året fullkomligen skyddad både för köld och bläst, och då, vid sommarvärmens inträde i maj månad, snön hastigt uppsmälter, uppkommer deraf en allmän landets öfversilning, hvilken med högsommarens värme och ständiga solljus befordrar en växtlighet, som icke eger någon motsvarighet i sydligare landskap af riket och hvarigenom det märkliga förhållande uppkommer, att, när i södra Sverige 16 till 20 veckor åtgå mellan sådd och skörd, är här halfva tiden, 8 å 10 veckor, tillräcklig. Vid min resa uppför Kalix' ådal i början af juli månad var sädesväxten, ju högre upp jag kom, desto mera för sig kommen, och i Tärändö by, hvilken har 50 grannar och ligger 10 mil norr om polcirkeln, voro alla kornåkrar redan den 6 i samma månad axgångna, när intet ax syntes i det nedre landet, och först derofvanom, eller in i Torneå lappmark, blef vegetationens tillbakaskridande märkbart. Vid återresan ned efter Torneå elf den 10 till den 13 juli voro många af de i elfven liggande bördiga ängsholmarne af fjällfloden öfversköljda, men 4 veckor senare afbergades här en rik grässkörd, sådan den å få andra ställen är till finnande, ty de växtämnen, som flodvattnet årligen medför och afsätter, befordra här en sådan bördighet, att gräset å flera ställen uppnår en höjd af 3 alnar.

Utom de rika tillgångar i fullt odlingsbar jord äfvensom i ängar och hagmarker, hvilka inom kustsocknarna förefinnas, men äro i deras närvarande skick, samt innan de varda utdikade och till cirkulationsjord beredda, af föga värde, är landet uppfyllt af stora myr- och kärr-trakter, hvilka för det närvarande icke blott äro fullkomligen onyttiga, utan äfven i deras vattudränkta skick köldledande.

Ofvan intagna sammandrag för sex socknar af länet, jemte Luleå och Haparanda städer, upptager en sammanräknad areal i dylik mark af 317,171 tunnland, eller omkring 14 qvadratmil. Skulle endast halfva denna vidd med förmån och nytta kunna till åker och äng uppodlas, huru skulle icke blott derigenom landet stiga i välstånd

Ang beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

och styrka, och medel beredas för uppehälle åt en flerdubblad folk-mängd!

Endast i Carl Gustafs socken finnas 19,286 tunnland kärjord, sammanhängande med byarnes inegor, allt på lerbottengrund och sålunda af odlingsbar beskaffenhet.»

(Forts.)

Detta är hemtadt ur en utredning, gjord af landshöfding Vidmark år 1859.

Utskottet har äfven hört sig för med personer ifrån Norrbotten just om Norrbottens märkvärdiga bördighet. Och det förhåller sig verkligen så, att det endast är 8 à 10 veckor mellan sådd och skörd. Sällan inträffa några nattfroster. Dessutom är jorden utomordentligt bördig. Den innehåller 0,8 procent fosforsyra och det är denna stora fosforsyrehalt, hvilken jorden erhållit på det sätt att af de inom länet förefintliga apatitlagren genom köldens och regnets inverkan mindre partier lösryckts och bortsköljts, det är, säger jag, denna fosforsyrehalt, som förorsakar den märkvärdiga bördighet, som af mången inom kammaren icke torde vara känd. Nog vore det synd, om icke vi svenskar toge vara på hvad som finnes der uppe, så att vi kunde få den fasta befolkningen ökad i landet. Vi veta att den lösa arbetarebefolkningen icke är att lita på. Men en fast jordbrukande befolkning den är att lita på, då sociala faror påkomma. Och vi skola slutligen taga i betraktande, att den nu beslutade jernvägen genom Norrland kommer att skapa lättade kommunikationer, som lemna tillfälle att med än större utsigt till framgång få den odlingsbara marken inkomstbringande och att få i Norrland en stor besuten jordbrukande befolkning. Det är icke allenast ett plus för staten, att denna åkerbrukande befolkning förlägges deruppe. Den kommer att tillföra jernvägstrafikinkomsterna en betydlig ökning. Äfven i finansielt hänseende skulle det alltså för våra jernvägar vara af icke ringa nytta.

Det har under loppet af många år i kammaren talats derom, att man kan frukta det inflyttande finska elementets öfverhandtagande i Norrbotten. Vi kunna få en motvigt mot detta finska element derigenom att vi söka binda svenske män vid den svenska torfvan, så att de blifva bofasta der. Det är visserligen sant, att de icke de första åren kunna lefva endast på åkerbruk. Men vid sidan deraf finnes tillgång till arbete vid sågverk och industriella anläggningar. Jag tror således, att frågan om möjligheten för dem att der uppehålla sig kunde lösas ganska lätt derigenom, att de om sommaren vore åkerbrukande och under vintern sysselsatte sig med arbete vid sågverk och industriella anläggningar. Här vandrar hvarje vår från söder till norr en arbetarebefolkning af 40 à 50 tusen personer från Skåne till Norrland, Vesterbotten och Norrbotten. Hvarje höst vandrar den ned igen. Tro herrarne icke, att dessa personer, fullt arbetsföra som de äro, skulle med tacksamhet se, att ett tillfälle bereddes dem att få ett eget hem der uppe med åkerbruk och vid sidan deraf ett eller annat slags träarbete? Jo, i sanning —

det är så mycket som talar för denna storartade motion. Utskottet har icke kunnat utreda saken på ett fullt tillfredsställande sätt. Dertill fordras ett årslångt arbete. Men frågan är af utomordentlig vigt och någon gång måste vi börja taga itu dermed. Ju förr vi göra det, desto nyttigare är det för vårt fädernesland. Det är med tanke härpå, som utskottet dristat sig tillstyrka en skrivelse till Kongl. Maj:t i detta syfte. Jag hoppas, att herrarne skola gå in derpå. Saken kan — jag upprepar det — icke utredas nu genast. Men låtom oss börja med att anhålla om en utredning, så skola vi nog till sist komma till ett praktiskt resultat.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Jag vill icke bestrida, att motionen är mycket välvilligt menad och likaså utskottets tillstyrkande af ett skrivelseförslag. Men då man närmare tager förslaget i skärskådande, kan man icke neka, att det är affattadt i väl sväfvande ordalag. Det föreslås, att man skall begära af Kongl. Maj:t en utredning om, huruvida man icke skulle kunna bereda mindre bemedlade tillfälle att få tillköpa sig mindre jordlotter att för framtiden begagna. Men skrivelsen innehåller intet om, huruvida det här är fråga om enskildes egendomar eller kronoparkerna. Det ligger en väsentlig skilnad deri. Ty i förra fallet kan saken icke realiseras utan uppoffring antingen för dem, som skola förvärfva dessa mindre lägenheter, eller för staten genom att inköpa dem.

Vidare vidlåder ett annat fel skrivelseförslaget. Det är visserligen i sak icke af stor betydelse, men i formelt hänseende anser jag det vara ganska betydelsefullt. Man aflåter nemligen en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran, att han skall utreda vissa förhållanden, utan att man begär att Kongl. Maj:t, sedan saken blifvit utredd, skall *framlägga frågan för Riksdagen*, på det Riksdagen må blifva i tillfälle att pröfva densamma. Jag tror visserligen, att det ligger en viss välmening i förslaget. Men för att kunna realisera det syfte, som ligger under detta skrivelseförslag, fordras först och främst en ofantligt lång tid. Och det fordras till på köpet något, som icke är möjligt att realisera. Ty man torde väl knappast vilja släppa några personer, som skola idka åkerbruk, till de kronoparker, som ligga i de norra länen. Man kan ju möjligtvis antaga, att de icke komma att med tillbörligt aktgifvande på lag och författning tillse, att kronans skogar komma att blifva orörda. Det kan ju hända, att de en och annan gång, när nöden kräfver, försöka knipa ett eller annat träd.

Jag säger än en gång: om skrivelseförslaget icke vore affattadt i så sväfvande ordalag, skulle jag icke haft något deremot. För närvarande anser jag mig dock böra yrka afslag.

Herr friherre Bonde: Utskottets ordförande har med värme framhållit det fosterländska i det föreliggande förslaget och kraftigt

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bildn egna jordbruk.
(Forts.)

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

förordat detsamma. Det kan icke heller nekas, att det varit en vacker tanke, som föresväfvat motionären, då han framlagt sitt förslag. Alla äro vi väl äfven ense om att det vore lyckligt, om så många som möjligt af landets invånare kunna blifva sjelfegande jordbrukare. Att detta är tilltalande, deri instämma alla. Denna tanke är dock icke ny. I långa tider har man ju försökt med nybyggen i skogsmarkerna i Norrland, ehuru resultaten ej varit så lyckliga som man kunnat önska. Man bör därför hoppas, att något sätt skall kunna uppfinnas, för att kunna sträfva till det mål som motionären tänkt sig. Herr Sundberg har redan framhållit, att utskottet vid denna frågas behandling tappat bort så väl motionen som motionären och kommit in på något helt annat. Det har presterat ett utskottsbetänkande, som, i stället för att vara ett utskottsbetänkande, innehåller en afhandling om något nytt, något som kanske just genom sitt tilltalande namn förbryllat utskottets ledamöter. Det är också ett lika vackert som för svenska språket nytt namn: »Hemstad». Det har därför satt sig ned och skrivit af herr Fahlcrantz' redogörelse. Denna afhandling är onekligen intressant. Den redogör för amerikanska förhållanden, som väl kunna vara värda att studeras, men som onekligen synas så egendomliga, att man måste tveka att utan vidare införa dem i vårt land.

Herr Sundberg har redan framhållit, att det här är fråga om ett nytt slag af privilegierad jord, i viss mån motsvarande hvad vi förut hafva i fideikommissen. Denna kammare har uttalat sig för afskaffandet af dessa, men skulle dock genom att antaga detta skrifvelseförslag för sin del förklara sig vilja införa ett nytt slag af fideikommiss. Dessa nya fideikommiss hafva visserligen den olikheten med de förra, att dessa varit större än de nu föreslagna. Äfven motståndarne till fideikommissinstitutionen hafva dock medgifvit, att de större fideikommissen dock äro att föredraga framför de mindre. Nu skulle man skapa tusentals fideikommiss på några tunnland hvart, som icke kunde utmätas, som icke kunde åtkommas af innehafvarnes fordringsegare. Jag har icke kunnat komma underfund med, huru dessa egendomar skulle öfverlätas i andra händer. Det säges att de under vissa förhållanden kunna säljas; det skulle således vara en skilnad i förhållande till de gamla fideikommissen. Men det är icke tydligt uttryckt, huru vida de skola öfverlätas åt ett af barnen eller delas. I alla fall torde det, såsom herr Sundberg sagt, icke vara klokt af Andra Kammaren att uttala sig för tillskapandet af ett nytt slags privilegierad jord. Men då det icke kan nekas, att det ligger en vacker och fosterländsk tanke uti att söka bereda mindre bemedlade tillfälle att besitta jordegendom, äfven om den är aldrig så liten, så tycker jag att denna kammare kunde besluta en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Att deremot, såsom herr Sundberg, yrka återremiss, torde icke tjena till något. Någon vidare utredning kan utskottet troligen ej hinna lemna. Då motionären emellertid framlagt ett förslag, som visserligen är mycket

vidtöfvande, men ändock uttrycker en beaktansvärd tanke, ber jag, herr talman, få yrka bifall till motionen och afslag på utskottets hemställan.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Herr Petersson i Runtorp: Det är onekligt, att det är en vacker idé, som ligger till grund för detta förslag. Hade det kommit tidigare, skulle jag yrkat återremiss för att få det bättre formuleradt. Men som herrarne torde finna, tjenar det nu icke till något, emedan det icke skulle kunna medhinnas att göra något ytterligare åt saken. Och hvad beslut kammaren än må fatta, torde det icke blifva något riksdagsbeslut i år i denna fråga, med hänsyn dertill att Första Kammaren icke torde hinna att behandla den. Men då man erkänner, att denna idé är så tilltalande och att man bör göra något derutaf, tycker jag det icke är rätt att yrka afslag. Min öfvertygelse är, att förslaget är, — såsom utskottets ordförande också nämnde — så vidtomfattande, att det kan ses från flere sidor. Men man bör söka hålla frågan vid lif. Det bör därför ej blifva ett blekladt »nej» från Andra Kammaren, då frågan första gången kommer före. Jag vet visserligen att ett bifall från denna kammare icke skulle leda till något resultat. Men så mycket vore dock vunnet, att Andra Kammaren erkände, att något borde göras i denna riktning.

Men jag vill till hvad en föregående talare sagt be att få lägga, att jag tror, att här icke allenast är fråga om en vacker idé, utan en verklig räddningsplanka för våra svenska arbetare. Det kan icke finnas bättre korrektiv för strejker och pretentioner på högre arbetslöner och för socialistiska åsichter än det, att man anvisar arbetarne egna jordbruk och så ber att »få tala med herrarne». Det är ett ypperligt medel. Blott man kan få dem derhän, är jag öfvertygad att de ej skola få så mycket att säga — åtminstone kommer tonen att blifva en annan.

Nu föreställer man sig, att detta måste ske genom att flytta dem till Norrlands skogar. Nej, i det afseendet håller jag med herr Hörnfeldt, att man måste vara mycket försigtig. Fins det dugtigt med skog, så sysselsätta de sig för mycket med den och det blir ej någon odling utaf. Men det fins många andra områden. På många ställen har skogen huggits ned, så att det till slut blifvit bar mark. Om då naturen der är danad till skogsmark, bör den dertill bibehållas och planteras skog. Men det finnes äfven sådan afrojd mark, som är lämplig till åker. Den bör odlas — och der komma de på sin rätta plats.

Jag tror således, att frågan bör hållas vid lif. Det kan nog blifva något resultat, om regeringen tager saken om hand och länsstyrelserna blifva hörda, ty säkert finnas vidlyftiga marker och andra statens egendomar, som kunna undvaras. Men i första hand bör man tänka sig utvecklingen af detta system i de södra trakterna eller åtminstone der, hvarest skogarne redan äro uthuggna. I sinom tid kan man nog också komma till Norrland, men det är långt dit.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Nu klandrar man utskottet, emedan det framhållit hemstads-systemet. Men jag skall förlåta det, ty det är åtminstone så, att det låter litet amerikanskt. Och om våra arbetare, som vilja resa till Amerika, få höra talas derom, så kan man kanske behålla många kvar i landet. Om således Kongl. Maj:t tager frågan om hand, kan nog något praktiskt förslag komma att framställas, äfven om det icke alldeles går i den af utskottet anvisade riktningen.

Jag yrkar emellertid bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *De Laval*.

Herr Kihlberg: Den strömning, som i vår tid genomgår arbetareklassen och bland annat åsyftar att förkorta arbetsdagens längd och på samma gång att höja dagafföningen, har hufvudsakligen sin härd i de stora städerna och de stora industriella etablissemmenten. Men det torde vara endast en tidsfråga, när dessa rörelser äfven komma att tränga fram till jordbruksnäringen. Jag vill nu icke yttra mig om huru mycket berättigande det ligger i dessa arbetarnes sträfvanden. Jag vill endast säga: arbetaren är sin lön värd, och jag vill tillägga: vår jordbruksnäring, åtminstone i mellersta och norra Sverige, är af beskaffenhet att icke tåla synnerligt stor afkortning af arbetsdagens timmar eller höjning af afföningen förr än man står inför den frågan: jordbrukets vara eller icke vara.

Hvad nu beträffar orsaken till denna fiendtliga stämning hos arbetarne emot arbetsgifvarne, torde denna icke vara att hufvudsakligast söka deri, att villkoren för arbetarne nu för tiden skulle vara sämre än förr, ty dessa äro nu snarare bättre än någonsin. Nej, orsaken ligger i något helt annat, och förnämligast i den afund arbetareklassen byser gent emot de högre klasserna, därför att dessa lefva ett luxuriöst, njutningsrikt och kanske makligt lif. Isynnerhet drabbar denna afund arbetsgifvaren, då arbetaren har för sig, att det är genom arbetarens mödor, genom de produkter arbetet lemnar, som han lefver detta öfverflödiga lif.

Sedan jag påpekat detta, ber jag att få framhålla, att, när denna rörelse träffar jordbruksnäringen, skall den först träffa just de större jordbrukarne eller godsegarne, hvilkas lefnadsvilkor äro mera skilda från arbetarnes och därför gifva anledning till nyss nämnda missförhållanden. Men med afseende på de mindre jordbrukarne är förhållandet helt annorlunda. Här äro arbetsgifvare och arbetstagare i ungefär samma ställning. Arbetsgifvaren är sjelf arbetare. Husbonden och husmodern få deltaga i det tyngsta arbetet från tidigt på morgonen till sent på qvällen, och icke allenast husfadern och husmodern, utan äfven barnen få arbeta, så långt deras krafter räcka till. Tjenarne måste här så att säga dragas med i denna flit och lemna bättre arbetsprodukter än det är möjligt att åstadkomma vid de större jordbruken. Den som nu önskar, att jordbruket äfven i kommande tider skall vara grundvalen för

vårt näringslif, måste också hafva ett så fosterländskt intresse, att han önskar, att de mindre jordbrukarnes antal måtte ökas i vårt land. Just derigenom kunna vi erhålla trygghet för, att Sveriges jordbruk skall i en framtid bestå. Det är denna tanke, som ligger till grund för motionärens förslag.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Jag vill äfven påpeka en annan omständighet, som talar för, att äfven statsmagtarna skola vara intresserade af att verka i samma riktning. Det finnes hos vår jordbrukande befolkning, våra jordbruksarbetare — jag menar härmed äfven de mindre jordegarna — egenskaper, goda, lyckliga egenskaper, som äro värda att taga vara på. Bland dessa vill jag nämna en i första hand — den hos dem så djupt rotade kärleken till den *egna torfvan*, det egna hemmet. Denna egenskap framkallar också hos detta folk en kraftig och ut hållig *arbetsamhet*. Den som varit i tillfälle att lefva på landsbygden just bland dessa små jordbrukare, har varit i tillfälle se, hvilken förvånande arbetskraft de kunna lägga i dagen. Under skördetiden få de mången gång räkna icke åtta timmars arbetsdag, utan oftast dubbla den tiden. Och detta kraftfulla arbete är icke något slafvens arbete: det är ett arbete på den egna torfvan, de få sjelfva njuta frukterna af arbetet och därför arbeta de med lif och lust. Dessutom finnes det hos denna jordbrukande befolkning en tredje god egenskap, också värd att taga vara på. Det är *det enkla lefnadssättet* och förmågan att försaka. Mången stadsarbetare kan icke tro, huru enkelt lefnadssättet hos dessa mindre jordbrukare är. Deras föda består hufvudsakligen af bröd, saltvaror och potatis; deras klädedrägt utgöres vänligtvis af hvad som tillverkats af husmoderns, döttrarnas, tjenarinnornas egna händer. Deras ekonomiska förhållanden skilja sig sålunda icke ifrån deras arbetares. Drängens lefnadsförhållanden äro lika med husbondens. Drängen får dela med sin husbonde dagens tunga och hetta. Tjenarinnan arbetar tillsammans med sin husmoder. De dela samma enkla kost, intaga födan vid samma bord. Derfor blir det icke någon sådan skiljaktighet i intressen, någon sådan afundsjuka som bland de stora städernas befolkning.

Dessa förhållanden visa, att det är skäl att söka öka antalet af dessa mindre jordbrukare. Ifrån allra äldsta tider har det ansetts vara ett fosterländskt intresse att arbeta för jordens uppodlande. Från långt tillbaka har till dem, som velat anlägga nybyggen, uppåtits jord under vissa frihetsår och sedan mot en viss skatt. Detta sätt att uppodla jorden har på senare tider kommit i glömska. Vi hafva lagar, som ordna dessa förhållanden. Men de äro från slutet af förra och början utaf detta århundrade. De hafva icke tillämpats, icke gjort det gagn de kunnat göra. Men när man nu vet, att tusentals tunnland jord ligga ouppodlade på kronans marker, skulle det icke då vara i statens intresse att söka åstadkomma, att dessa marker lemnades åt denna kraftiga, ihärdiga jordbruksarbetarebefolkning? Skulle det icke vara i statens intresse, att dessa marker

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.
(Forts.)

tilldelades arbetare på billiga villkor, så att de kunde få eget hus och hem med utsigt att få behålla det för framtiden? Detta har utskottet velat påvisa genom att påpeka amerikanska förhållanden. Utskottet har icke sagt: så skall det ske. Utskottet har endast redogjort för, huru förhållandena äro ordnade i Amerika och ansett, att, om något bör göras i vårt land i denna rigtning, så hafva vi många goda lärdomar att hemta från de amerikanska förhållandena. Icke allt är tillämpligt hos oss. Men koloniseringen af de hos oss oodlade markerna kan jag icke finna annat än nyttig. Huru detta skall kunna ske, har icke utskottet kunnat angifva. Det har blott gifvit en liten anvisning. Äfvenså har det påvisat den trygghet, som är dessa små egendomar tillförsäkrad i de amerikanska lagarne genom hemstadsrätten, hvarigenom dessa äro mera skyddade för utmätning än annan egendom.

Det har påståtts, att det här vore fråga om att skapa nya fideikommiss. Men det är så långt derifrån som möjligt. Om herrarne läsa igenom de upplysningar om hemstadsystemet, som finnas i betänkandet, så finna herrarne, att egare af en sådan egendom har rättighet att *sälja* den till annan person. Det är ju en betydlig olikhet. Dessutom finnes det rättighet att inteckna den äfvensom för den som sålt egendom till en annan rättighet att få betalning ur denna egendom, innan hemstadsrätten inträder. Den som sålunda söker få hemstadsrätt skall hafva betalt alla föregående skulder. Det är endast de nya skulder han gör, som icke kunna utmätas ur denna nyförvärfvade egendom. Han förnärmar sålunda ingens rätt. Ty den som lånar till honom vet, att han icke kan få betalning ur denna jord. Men det stora värdet af detta system ligger deri, att husfadern får behålla hemstadsrätten till den jordbit, som blifvit honom, hans hustru och barn kär. Det är en ofantligt god sak, emot om han — i händelse allt ginge bakut för honom — skulle drifvas från hus och hem och med hustru och barn stå utan tak öfver hufvudet. Detta system har derfor förefallit utskottet tilltalande. I hvad mån det kan vara tillämpligt hos oss, derom vill jag icke yttra mig. Men jag anser saken vara af så stor vikt, att jag tycker, att det minsta man kan göra är att hos regeringen anhålla om en utredning, om och huru man skall tillmötesgå denna jordbruksarbetande befolknings behof och bereda den tillfälle att erhålla eget jordbruk och eget hem. Det är ju för mycket begärdt, att utskottet skulle utreda detta. Saken är verkligen så svår att utreda, att det fordras bättre och större krafter och resurser än utskottet haft att förfoga öfver. I anledning af sakens stora vikt kan jag således icke annat än på det varmaste yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Erikson* i Myckelgård, *Bromée*, *Andersson* i Bringåsen, *Holm* och *Olsson* i Frösvi.

Herr Lasse Jönsson: Sedan jag begärde ordet, hafva några talare anført ett och annat, som jag ämnat säga, hvarför jag skall inskränka mig till att yttra mig helt kort. Anledningen hvarför jag begärde ordet var den, att ett klander rigtats mot utskottet af tvenne talare, af hvilka den ene yrkat återremiss, den andre afslag.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Det har talats om fideikommiss m. m. och man har anført detta och andra sökta skäl såsom talande emot utskottets förslag. Jag deremot kan icke se, att här är fråga om att inrätta något nytt slag af fideikommiss. Utskottet har blott i en mellanmening, så att säga, anført huru det förhåller sig i Amerika. Ty huru gestaltar sig saken i verkligheten? Jo, motionären har föreslagit, att Riksdagen »ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke genom statsmagternas försorg tillfällen kunde beredas dem bland våra mindre bemedlade och obemedlade samhällsmedlemmar, som sådant önska, att på vilkor, som gjorde det för dem möjligt, och hufvudsakligen å inom fäderneslandet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker, bilda egna jordbruk, utan att statsverket derigenom blefve synnerligen betungadt, utan möjligen för väganläggningar och stora vattenledningar».

Detta är motionärens förslag. På grund deraf har utskottet föreslagit en skrivelse till Kongl. Maj:t. Hvad skäl skulle vi då hafva att säga: »derför att utskottet i sin motivering talat om amerikanska förhållanden, derför skola vi akta oss för att afåta en skrivelse till regeringen. Ty det är möjligt, att regeringen framlägger ett förslag i den riktningen.» — Nej, något skäl dertill finnes ej. Utskottet har endast och allenast föreslagit Riksdagen att anhålla, att Kongl. Maj:t måtte utreda frågan och framlägga för Riksdagen ett förslag i ämnet till sakens realiserande.

Jag anser, att ingenting kan vara mera nyttigt, ingenting mera behöfligt, och jag hoppas derför, att denna kammare skall genom ett enhälligt beslut åtminstone uttala sina varmaste sympatier för denna fråga. Jag anser det vara en af dem, der det mest gäller »att inom Sveriges gränser eröfra Finland åter». Den gäller ett sätt att förmå vårt folk att afstå från att resa utomlands, att bevara land och folk, såsom de ursprungligen varit, så att ej landsbygdens befolkning skall behöfva emigrera till städerna och der blifva något annat, än hvad den förut var.

Jag kan icke annat än på det varmaste yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som af utskottets ordförande deri blifvit föreslagen.

I detta yttrande instämde herrar *Lilienberg, Svensson* i Karlskrona, *Larsson* i Upsala, *Holmgren, Eliasson, Mallmin, Björck, Nilsson* i Sorröd, *Nilsson* i Skärhus, *Truedsson, Olsson* i Ornakärr, *Åkesson, Olson* i Stensdalen, *Andersson* i Hasselbol, *Persson* i Önnerud, *Göransson* och *Vallmark*.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Herr Björkman yttrade: Herr talman! Mine herrar! Äfven jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vi voro icke inom utskottet okunniga om, att vi skulle blifva klandrade, därför att vi framkommit till Riksdagen med detta skrifvelseförslag. Ty det är märkvärdigt, att, då en stor fråga kommer före —, och denna kan väl sägas vara en bland de största, då det gäller att se till hvad som kan uträttas eller göras för arbetarnes förhållanden — så får man höra de allra vackraste tal än från det ena, än från det andra hållet, att »det ville man så innerligt gerna vara med om, men icke på *det* sättet; arbetarnes bästa vill man på allt möjligt sätt befordra, men icke nu».

Jag har många gånger, under den tid jag varit vid riksdagen tänkt, att det är märkvärdigt, att dessa personer icke söka sjelfva komma fram med ett förslag, som kunde anses antagligt, då de äro så intresserade för arbetarnes bästa. Jag för min del tror, att, om man någon gång skall göra något, så är detta ett ämne att taga fatt på. Utskottet har hvarken haft förmåga eller tänkt sig, att det skulle komma fram med ett förslag, som skulle vara antagligt, utan det har endast hemställt till Riksdagen om en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få saken utredd.

Det har sagts, att utskottet förirrat sig öfver till Amerika. Det kan väl hända, att man någon gång förirrar sig, men utskottet har åtminstone icke menat illa dermed.

Det synes besynnerligt, att, såsom jag nämnde, då det är fråga om att göra något för arbetarnes eller de mindre bemedlades bästa, då mötes man alltid af ett: »ja, men icke på *det* sättet». Jag kommer visserligen ihåg, att arbetarne för någon tid sedan fingo sina tre arbetsinspektörer, hvilka skulle se till, att deras lif blef bevaradt, men hvad de kunna vinna derpå vill jag lemna derhän.

Arbetarne sträfva att få rösträtten utsträckt. Befogenheten af detta sträfvande är erkänd, men det går ändå icke, »icke nu», »icke på *det* sättet», »icke sådan ställningen nu är». Alltid motstånd, då ett sådant stort förslag framkommer!

Jag tycker det detta är så billigt begärddt, och, såsom en representant ifrån Kalmar sade, det blir kanske icke så mycket med det, men det vore i alla fall skäl, att denna kammare någon gång visade, att den ville börja på något sätt; och jag hoppas, att, då Kongl. Maj:t kommer med ett förslag, skall det gå i sådan riktning, att vi icke skola förirra oss så långt öfver Atlanten som nu. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Löfhult förenade sig med herr Björkman.

Herr friherre Bonde: Jag måtte hafva uttryckt mig mycket otydligt, ty jag märker, att flere talare synas hafva missuppfattat mig. I synnerhet tyckes detta hafva varit förhållandet med den siste talaren, herr Björkman, att döma af hans flere gånger upp-

repade uttalande om, att, när motioner framläggas i viktiga frågor, det ofta inträffar, att någon stiger upp och säger: »Ja, sjelfva saken är jag nog med om, men icke på det sättet, icke på det sättet.»

Jag yrkade visserligen afslag å utskottets hemställan, men tillstyrkte i stället bifall till det skrifvelseförslag, som motionären framlagt i sin motion. Jag ansåg, att kammaren icke nu, såsom utskottet gjort, borde bestämdt uttala sig för ett system, hvars värde jag fann tvifvelaktigt och om hvilket vi icke för närvarande hafva tillräcklig kännedom. Ty när Riksdagen beslutar en skrifvelse till Kongl. Maj:t, så har denna skrifvelses ordalag ändå alltid någon betydelse, låt ock vara, att, såsom man vet, Kongl. Maj:t sedan låter verkställa en utredning och taga reda på, hvad saken gäller. Och när Riksdagen därför framhåller, såsom här, just det eller det sättet, så har Riksdagen derigenom uttalat, att den för sin del finner lämpligast, att just det sättet skall användas, d. v. s. i föreliggande fall det amerikanska »homestead»-systemet.

Såsom jag nyss sade, yrkade jag afslag på utskottets förslag och bifall till motionärens yrkande. För att icke något ytterligare missförstånd må ega rum, vill jag uppläsa motionärens förslag. Det lyder: »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke genom statsmagternas försorg tillfällen kunde beredas dem bland våra mindre bemedlade och obemedlade samhällsmedlemmar, som sådant önska, att på vilkor, som gjorde det för dem möjligt, och hufvudsakligen å inom fäderneslandet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker, bilda egna jordbruk, utan att statsverket derigenom blefve synnerligen betungadt, utan möjligen för väganläggningar och stora vattenledningar.»

Detta förslag går således just i det syfte, som man här önskar, eller att en utredning må komma till stånd, huruvida det skall kunna möjliggöras för mindre bemedlade eller obemedlade att bilda egna jordbruk. Och genom att antaga det, kommer man ifrån det olämpliga som ligger deri, att man särskildt förordar ett system, hvars värde är tvifvelaktigt, och hvarom man icke har någon närmare kännedom.

Med friherre Bonde instämde herrar *Pehrsson* i Norrsund, *Andersson* i Hamra, *Anderson* i Skeenda och *Pettersson* i Tjärsta.

Herr Hedin: Herr talman! Med anledning af ett yttrande, som jag hörde för en stund sedan, har jag icke kunnat undertrycka den anmärkningen, att det var lindrigast sagdt onödigt att gå och söka i arbetarnes afundskänsla anledningen till arbetarnes missnöje. Till deras missnöje finnas alltför många och berättigade skäl, för att det skulle vara nödvändigt att uppsöka en sådan grund som den anförda. Särskildt förefaller det mig, som om alla de, hvilka t. ex. — jag tager blott ett exempel i högen — voterat för påläggande af och för bibehållande af fläsktullen, skulle kunna finna en närmare

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

liggande anledning än nu förevarande fråga att studera det sociala missnöjets grunder i vårt land.

Hvad sjelfva saken angår tillåter jag mig uttrycka min förvåning öfver att finna så många eljest betänksamme män färdiga att på grund af detta utskottsutlåtande, som dock onekligen innehåller intressanta saker, efter en kort stunds öfverläggning votera en skrivelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen gifver tillkänna en temligen bestämd tanke i en fråga mycket ny, mycket svår och mycket vidtutseende. För min del vågar jag icke vara med derom, därför att jag anser en skrivelse till Kongl. Maj:t dock icke så utan all konsekvens, att man icke skall tänka något på den dag, då Kongl. Maj:ts svar en gång kommer. Då kan det vara tråkigt, om man, vid att kasta en blick tillbaka på den dag, då man beslöt skrifvelsen, skulle finna, att man hade allt för mycket öfverilat sig. Jag skall därför anhålla att få instämma i det yrkande, som framstälts af friherre Bonde.

Herr Sundberg i Haparanda: Jag skall endast be, herr talman, att få återtaga mitt yrkande om återremiss och förena mig i det af friherre Bonde framställda yrkandet.

Herr Jansson i Krakerud: Det måste gå hvarje fosterlandsvän mycket hårdt till hjertat att se våra bästa krafter resa öfver till främmande land. För min del har jag talat med mången yngling, som varit beredd till en sådan resa, och han har då sagt mig: »Ja, jag skulle mycket gerna stanna kvar i Sverige, om ni hade någon sysselsättning att ge mig eller kunde anvisa mig något hemvist. Om jag kunde se, hvar jag här hemma skulle kunna bereda min existens, så skulle jag gerna stanna kvar.» Inför sådana ord står man alldeles rädlös; och därför, när här nu synes yppa sig ett tillfälle, der man kanske kunde bereda en möjlighet till utkomst åt mången arbetare, så synes mig som om man ej borde yrka afslag på ett sådant förslag som det här föreliggande. Ty icke kan man hafva rätt att säga arbetarne: »Vi hafva visserligen stora landsträckor der uppe i Norrland, lämpliga till uppodling, men vi frukta, att ni der ej skulle komma att ställa eder lag och författning till efterrättelse, och därför är det så godt att ni ger er utaf till Amerika.» Det synes mig nemligen, som om man icke alls behöfver befara, att en arbetare, om han komme till Norrland, icke der skulle ställa sig lag och författningar till efterrättelse lika väl som om han bodde i Södermland, Vermland eller annorstädes.

Jag är således böjd att yrka bifall till utskottets skrivesförslag. Det är visserligen affattadt i något allmänna ordalag, men det hindrar icke mig att rösta för bifall; ty vi veta mycket väl, att regeringen vet råd för den saken. Ty äfven om man låter en skrivelse i ganska bestämda ordalag afgå till regeringen, så kan det mycket väl hända, att regeringen kommer fram med ett förslag i

en helt annan form: det har ju hänt senast i dag. Men förslaget synes mig äfven något ofullständigt och jag tror därför det vara lämpligt att utesluta ett par uttryck och tillägga ett par andra.

Då jag emellertid nu hör sägas, att utskottets ordförande framlagt ett ändringsförslag, som tyckes vara något mera tillfredsställande, så har jag icke något vidare att tillägga, utan ber att få yrka bifall till detsamma.

Ang. beredande af tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

(Forts.)

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mine herrar! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets förslag med den af herr Nilsson från Ystad yrkade förändringen.

Herr Larsson i Berga: Äfven jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan yrkandet om återremiss numera återtagits, återstodo följande yrkanden: 1:o bifall till utskottets hemställan med den under öfverläggningen föreslagna redaktionsförändring; 2:o afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och 3:o afslag å så väl utskottets hemställan som motionen. Herr vice talmannen upptog till proposition hvart och ett af dessa yrkanden i nu nämnd ordning och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till motionen. Herr Björkman begärde votering. För bestämmande af kontrapositionen upptogos då å nyo de återstående yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till utskottets förslag nu förklarades hafva flertalets röster för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen begärdes votering, hvarför nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om Andra Kammarens 4:e tillfälliga utskotts utlåtande n:o 32 antager yrkandet om bifall till utskottets förslag med den af herr Nilsson från Ystad ändrade formulering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å så väl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen visade 82 ja, men 105 nej; i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Andra Kammarens Prot. 1890. N:o 41.

Den, som vill, att kammaren, med afslag å 4:e tillfälliga utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 32, bifaller herr E. Åkerlunds i ämnet väckta motion, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som motionen.

Hufvudvoteringen utföll med 140 ja mot 49 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll; och skulle jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas med-kammaren.

§ 2.

Herr talmannen, hvilken emellertid uppkommit och öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, föredrog härefter sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om höjande af riksbankens grundfond och reservfond samt om ändring af § 4 i lagen för rikets ständers bank den 1 mars 1830.

Hvad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls af kammaren.

§ 3.

Om tillägg till § 16 regeringsformen. I ordningen förekom dernäst konstitutionsutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om tillägg till § 16 regeringsformen.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 205, hade herrar *V. Vahlin* och *P. Andersson* i Högkil föreslagit, att Riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse af § 16 regeringsformen:

»Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfva eller förderfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning, Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva; ingens fred i dess hus störa eller störa låta; ingen från ort till annan förvisa; ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer. Konungen låte en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hörer och lyder.

Ej må det förmenas svenske medborgare att sammankomma för *Om tillägg till § 16 regeringsformen.* öfverläggning i allmänt eller enskildt ärende. De föreskrifter, som § 16 regeringsformen. erfordras till förekommande af missbruk af denna församlingsrätt, meddelas i lag, som stiftas af Konungen och Riksdagen gemensamt.» (Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af detta ärende begärdes ordet af:

Herr Vahlin, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Jag har från många och skilda orter i vårt land emottagit uppmaningar från personer i olika samhällsställning, men företrädesvis från de mindre betydande i samhället, att till Riksdagen frambära deras instämmande i vår föreliggande motions syfte, och jag har ansett mig böra tillmötesgå dessa uppmaningar. — Jag tillmäter denna folkopinion ingen ringa betydelse, och jag är förvissad, att ingen ledamot af denna kammare, som står folket så nära, skall ringakta den; minst kan ju detta vara förhållandet med dem af oss, som varmt önska, att för ett större flertal af vårt folk funnes samma möjlighet som nu för ett ringa fåtal deraf att här ega representanter för sina meningar.

Det finnes en arbetsfördelning äfven mellan tidehvarfven; uppgifter, som föregående tidehvarf försummat eller hvilkas betydelse de icke mägtat fatta, få sig efterföljande tidehvarf just därför förelagda som tvångsuppgifter, som måste lösas vid hot af anarki och återgång i kultur. För ingen af oss har det kunnat förbli obemärkt, att den uppgift, som börjar allt bestämdare karakterisera vår tids arbete, är att man allt mer uppmärksammar de djupa samhällslagren, lyssnar icke blott till deras sorger och vill råda bot derför, utan lyssnar äfven till deras tankar. Och man gör rätt; de sanningar, på hvilka samhällsordningen skall bygga, kunna icke opartiskt och fullständigt uppfattas från blott en ståndpunkt; sanningen i detta hänseende var derför aldrig och blir heller aldrig någon samhällsklass' uteslutande privilegium. Och vi veta väl alla, att äfven i öfrigt de sanningar, för hvilka vi nu ödmjukt böja oss, icke kunna beropa sig på hög börd, och intet skäl finnes, som berättigar ett antagande, att framtidens erfarenhet skall bli en annan.

Jag har härmed endast velat antyda, hvilken betydelse jag fäster vid de många uttalanden jag mottagit, och hvilken betydelse jag anser de måste ega för oss alla; men just emedan jag så gjort, anser jag mig äfven böra bestämdt ange hvilken betydelse jag *icke* fäster vid dem, och jag har gjort det, då jag uttalar min fulla öfvertygelse, att kammarens ledamöter, äfven utan yttre påverkningar, skolat likaväl egna denna fråga den allvarliga och oväldiga behandling, som dess för vårt konstitutionella statsskick viktiga innebörd

Om tillägg till § 16 regeringsformen. (Forts.) framför andra gör den förtjent af. Den berör i första hand svenska riksdagen.

Den konstitutionella stridsfråga, som i andra tider och andra länder, ända intill våra gränser äfven i närvarande tid, fört med sig så svårlost och olycksbringande förvecklingar — den om gränsen mellan konungamagt och folkmagt — har hos oss, då den under senaste tider framträd, lyckligtvis framträd i en särdeles mild form. Den har hos oss egentligen varit frågan om utfinnande och fastställande af bestämda definitioner, genom hvilka gränsen kunde tydligt utläggas emellan det lagstiftningsområde, inom hvilket konung och riksdag gemensamt, och det, inom hvilket konungen ensam eger att lagstifta. Denna gränsbestämning har dock icke hos oss kommit till stånd, och skälen härtill äro egentligen tvenne: de svårigheter den erbjuder, och den ringa praktiska betydelse en dylik gränsbestämning ansetts innebära för oss, just i följd af vissa för vårt statskick säregna förhållanden.

Om svårigheterna behöver jag icke här yttra mig, men om några af skälen för denna gränslägnings ringa betydelse i praktiskt hänseende nödgas jag deremot allvarligt påminna; ty gälla dessa skäl icke längre, äro de icke alltid effektiva, då kan denna gränslägnings betydelse från en ringa sak lätt växa ut till en för hela vårt konstitutionella statskick ödesdiger stridsfråga.

Man har ansett, att just emedan denna nu omhandlade konstitutionella rättsgräns lemnats så obestämd och öppen, skulle den skyddas af de bägge statsmagternas *högsinne och rättskänsla* så väl, att åtminstone ingen afsigtlig gränskränkning vore att befara; att det i enskilda frågor af viktigare betydelse — och den föreliggande är en sådan — skulle vara lätt att afgöra, till hvilket lagstiftningsområde de rätteligen hörde; och slutligen — och jag ber här att få tala med ett föregående konstitutionsutskotts ord, det af 1867 — att »då riksdagen numera sammanträder hvarje år, sättes den i tillfälle att, derest konungen någon gång kunde anses hafva utsträckt sin ekonomiska lagstiftningsrätt allt för långt, snart söka få förhållandet återfördt inom sina behöriga gränser».

Vår föreliggande motion är en framställning till svenska riksdagen att söka få ett förhållande återfördt inom sina behöriga gränser».

Jag skall nu öfvergå till framställning af de sakförhållanden, hvilka jag anser i fråga om församlingsrätten påvisa nödvändigheten af riksdagens ingripande.

I strafflagen af år 1864 intogos i dess 10:e kapitel n. v. 15 § bestämmelser rörande församlingsrätten. Så väl riksdagens lagutskott som dess 4 stånd vägrade vid 1863 års riksdag, att derutöfver godkänna vissa andra bestämmelser af mer restriktiv art, som i Kongl. Maj:ts förslag intagits — och *Kongl. Maj:t utfärdade lagen med uteslutande af dessa restriktioner, som Riksdagen vägrat sitt godkännande*. Församlingsrättens så skyddande som begrän-

sande synes mig genom antagande och promulgerande af 1864 års lag hafva af de bägge statsmagterna erkänts som en uppgift, fal-
 laude inom deras gemensamma lagstiftnings område, för så vidt detta
 ej får anses erkändt, åtminstone från ena sidan, redan genom 1849
 års förordning om sammankomster, »utfärdade på riksdagens ständers
 underdåniga förslag», eller för att tala enligt Riksdagens skrifvelse:
 »som rikets ständer för sin del beslutat utfärdande af».

*Om tillägg till
 § 16 regerings-
 formen.
 (Forts.)*

I af Kongl. Maj:t, 4 år efter strafflagens promulgerande, utfärdad »Ordningsstadga för rikets städer», återfinner man emellertid, i fråga om församlingsrätten, en särdeles viktig restriktion, som Riksdagen så nyss förut vägrat sitt godkännande, och dertill flera nya, gående vida längre i bestämd strid med Riksdagens 1863 utalade vilja och mening. Dessa restriktioner äro: fordran af anmälan och i vissa fall äfven af tillåtelse till offentlig sammankomst, och för underlåtelse här utinnan bötesbestämmelser för så väl mötestillställaren som platsupplåtaren: fordran för tillställaren af skriftligt bevis om platssegarens medgifvande (1886); tillerkännande åt polismyndighet af rätt att förbjuda sammankomsts förnyande, och slutligen ändrad böteslatitud för mötesdeltagare, som vägra att åtskiljas.

Då jag nu anser, att församlingsrätten, om ej förr, så åtminstone genom 1864 års lag blifvit bestämdt afskild från Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftnings område, måste det, synes mig, att ett moment i regeringsformens 87 § vid utfärdande af ordningsstadgan för rikets städer icke blifvit till fullo beaktadt. Detta moment lyder: »Ej må konungen utan Riksdagens samtycke, och icke Riksdagen utan konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa.»

Detta grundlagsbud har visserligen icke till bokstafven blifvit brutet, men ordningsstadgans föreskrifter hafva medfört alldeles samma praktiska följder, som om Kongl. Maj:t i strafflagens 10 kapitel 15 § tillagt den bestämmelse om anmälan, som Riksdagen vägrat sitt godkännande, och derutöfver dessa än mer skärpta restriktioner, som icke ens i det kongliga förslaget förefunnos. . . Strafflagen står nog qvar oförändrad med sin döda bokstaf, men andan, som gör lefvande, finnes hos ordningsstadgan. Hvad lagen tillåter, förbjuder stadgan, der lagen velat fria, der faller stadgan; lagen bestämmer vissa bötesgränser, men stadgan har flyttat äfven dessa!

Den farliga uppfattning, som gifvit sig uttryck i ordningsstadgans tillägg till strafflagen, synes äfven visa en betänkelig benägenhet att sprida sig än vidare och att redan måtta åt andra delar af strafflagen, liksom den äfven smittat med ett latitudsystem i lagtolkning och lagskipning, som för uppfattningen af denna frågas betydelse för svenska riksdagen icke heller får lemnas oanmärkt. Vid bedömande af ett föredrags straffbarhet, synes man, för att kunna motivera dess förbjudande eller åtalande, börjat att alltmer se öfver ordet »allmän», som äfven Riksdagen insköt framför ordet »förargelse» i 7 kapitlet 1 § strafflagen; äfven det håller på att blekna bort, och det skrefs dock i strafflagen så sent som 1887. Och än mer

Om tillägg till § 16 regeringsformen. (Forts.) — man har icke allenast med den rätt stadgan ger, men lagen icke erkänner, förbjudit uppreparandet af kända föredrag, utan äfven, med antagande af ett förutseende hos polismyndigheterna, som icke ens ordningsstadgan vågar förutsätta, tillåtit sig att förbjuda en person att uppträda med hvad föredrag som helst, som man icke hört — och dessa öfvergrepp hafva icke alltid fört till åtal; och andra, icke mindre märkliga tidens tecken hafva nyligen framträdt på andra så administrativa som lagstiftningsområden, utvisande att man kanske försöksvis pröfvar ett nytt system, som, om det skall komma öfver oss, jag dock dessförinnan vill ge åtminstone dess formella rätt — det är Riksdagens sanktion.

För oss, som iakttagit dessa nu anförda förhållanden, ställa sig sjelfmant några mycket allvarliga spörsmål. Hur långt sträcker sig ordningsstadgans kraft att plåna ut svensk lag? Hvar är gränsen, finnes det ens någon gräns? Hvilka nya hinder skall den ställa för församlings- och härmed yttrandefriheten? När skall den, ifrån att gälla städerna och vissa områden af landsbygden, utsträcka sin magt öfver hela landet? Hvilka nya kapitel eller §§ af våra lagar skall den vid sin nästa ändring bringa till tystnad? Hvilka straffbestämmelser kan den sätta; den har i ett fall först nedsatt och sedan åter höjt böteslatituden, dock ej till lagens mått; är äfven härutinnan dess magt utan gräns? — Skall, genom tillämpning af en annan administrativ stadga, församling efter församling läggas under det absoluta tystnadsedikt, som redan drabbat en församling, och som en annan redan beslutat?

Om allt detta vet nu svenska riksdagen ingenting, och konstitutionsutskottet, dess längst framskjutna förtroendepost vid den konstitutionella gränsen, vet heller ingenting — det synes anse allt detta såsom en tidsenlig utveckling af våra konstitutionella förhållanden. Det har kanske förmärkt, äfven det, en oro ute bland folket, men det är falskt alarm blott, oss hotar ingen fara! Oss hotar ingen fara, förmenar man, och det är dock vår förnämsta konstitutionella rätt, det är Riksdagens lagstiftningsmagt, som hotar att allt mer halka den ur händerna; det är det moment af den 87 § regeringsformen, som jag nyss uppläst, som med nödvändighet måste dela det öde, för hvilket det icke kunnat skydda strafflagen, det är att förlora sin betydelse! Om så skall ske, det beror *nu* på svenska riksdagen.

Det återstår mig nu att något litet undersöka, om församlingsrätten för vårt folk eger sådan betydelse, att den bör skyddas af lag, eller om den är ett så oviktigt moment i vårt folks lagliga ordning, att för den lämpligast bör reglementeras i sammanhang med gatsopning, fortkörning, kugel- och positivspel, maskerader, lindansning och dylikt i »författningar, som rikets allmänna hushållning rör». Vi hafva i vår motion visat hur viktig andra folk anse denna rätt, och illa, synes det mig, skulle *svenska* folkets representanter uppfattat dess betydelse, om just de nedsatte till jembörd

med dessa saker jag nyss uppräknat, en rätt, som andra, om ej mindre frihetsälskande, dock helt säkert mindre frihetsvana folk än vårt, § 16 *Om tillägg till regeringsformen.* vetat skydda med grundlag. Kanske ha dessa folk under en hårdare erfarenhet bättre lärt in en sanning, som medgångens olycka kommer oss att förgäta, den alldagliga sanningen, att lagarne för folkets yttrandefrihet minst af alla kunna skrivas väl utan folkets eget hörande. (Forts.)

Och församlingsfrihet är ju blott ett annat namn för yttrandefrihet, det är den angreppet gäller, och yttrandefriheten är dock livsvilkoret för hela vår moderna kultur, med den står och faller allt vårt hopp om framskridande mot en högre. Lagstiftningen i denna fråga berör således så viktiga och på samma gång grannliga områden, så för kraften hos ett folks hela andliga lif och sociala utveckling starka, men just därför ömtåliga, driffjädrar, att svenska folkets representanter, synes det mig, icke kunna underlåta att häfda sin fulla anpart i denna lagstiftning. Den svenska riksdagen kan det med så mycket bättre rätt, som den icke gifvit skäl till detta misstroende, att icke *äfven den* skulle vilja väl värna den ordning, som värnas kan och bör, icke vilja allvarligt stäfja den frihet, som icke lärt som sitt första vilkor att akta andras rätt. Den svenska riksdagen har så gjort, men den har äfven bestämdt visat sig — senast förlidet år — icke vilja lemna åt någons godtycke, att efter sin subjektiva uppfattning, oberoende af lag eller med lag, som låter tyda sig hur som helst, utlägga åt sin sida den ömtåliga gränsen mellan frihet och ordning — och jag hoppas, att denna kammare skall vidhålla samma uppfattning äfven i dag, att den icke skall ha mer än ett mått, en vikt för att pröfva en saks rättvisa, den må nu vara hur ömtålig som helst.

För den rad af fakta från lagstiftningens, lagtolkningens och lagskipningens områden, som jag här framlagt, faller konstitutionsutskottets enda sakskäl, det, att ingen åtgärd är behöflig; de formella nå icke upp till frågan. För den, som nu icke vill saken, växa dessa formella skäl lätt ut till en afgörande betydelse; för den, som åter vill den, kunna de icke tillmätas någon afgöranderätt. Jag skall emellertid tillägga litet med anledning af dem.

Just emedan församlingsrätten blifvit förlagd till orätt lagstiftningsområde, hafva vi ansett nödigt att bestämdt ange *dess* plats genom grundlagsbud. De inskränkningar, som måste finnas deri, lika väl som i hvarje annan frihet, som grundlagen garanterar, tror jag vårt folk skulle villigare finna sig vid, ej som nu trotsa eller söka kringgå, om det visste, att de tillkommit med Riksdagens fulla godkännande, ej som nu mot *dess* vilja — om dessa inskränkningar således mötte den otålige med helgden af lag, icke med polisstadgans hot. Ty icke vid ingrepp på någon frihet känner man sig, och detta på mycket goda skäl, så ömtålig, så lätt kränkt som i fråga om yttrandefriheten. Det är således mer än olyckligt, att just de bestämmelser, som skola moderera denna ömtåliga frihet, sjelfva till-

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

kommit genom en åtgärd, som bestämdt påvisar behovet af en fri yttranderätt, nödvändigheten rent ut af en ärlig och orädd — det är en lojal — kritik af våra konstitutionella förhållanden.

Utskottet synes genom sina resonementer vilja försigtigt undanskymma, hvad frågan verkligen gäller. Det docerar, litet på sidan om saken, om Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt och om den farliga 89 § regeringsformen, men icke kan ju utskottet förvänta, att det härigenom skulle lyckats så förvilla vårt omdöme, att vi icke längre kunna skilja detaljbestämmelser, gifna på administrativ väg, men i lagens anda och behöfliga möjligen för dess tillämpning, från tillägg till lagen ändrande dess innebörd och gjorda af den ena statsmagten i bestämd strid med den andras uttalade vilja. Af utskottets hela framställning, synes mig emellertid tydligt framgå, att utskottet anser, det *dylika* tillägg till lag kunna af Kongl. Maj:t efter godtfinnande göras med stöd af den 89 § regeringsformen. Är det så, har utskottet rätt eller får det rätt, då medger äfven jag, att de partiella reformernas tid är förbi; då måste frågan om denna 89 §, det är om Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt i dess helhet, bli en stridsfråga här. Ty att denna § skulle bli normerande i vår grundlag, att hvad Riksdagen beslutat som lag och Kongl. Maj:t utfärdat som lag skulle genom konglig stadga kunna betagas sin bästa betydelse, det skall dock icke nu fastslås utan strid, och det skall icke heller stå kvar utan strid.

Men ordningsstadgans inskränkningar i församlingsfriheten äro behöfliga, förmenar utskottet — förhållandena hafva ändrats, eller Riksdagens uppfattning af dem har ändrats sedan 1863. Nå väl, om så är, behöfver ju ingen här befara, att icke Riksdagen skall vilja införa dessa bestämmelser i strafflagen, ge dem lags rätt och helgd; de skola härigenom vinna icke litet i anseende och kraft, Riksdagen har bibehållit sitt lagstiftningsområde oförminskadt — och hvem har förlorat? Endast de, som helst önska en fråga olöst, som retat och retar folket, som förlamar ordningsmagtens verksamhet och nedsätter dess anseende, som upprepadt skall påkalla justitieombudsmannens ingripande, som kanske skall påkalla jury's utslag i strid med domstols, och som, än olyckligare, allt framgent skall blifva en stridsfråga mellan de begge statsmagterna. Ingen person, ingen part, intet sakförhållande kan vinna på att denna fråga nu uppskjutes! Det är den goda tiden nu, framtiden har ingen af oss i sin hand — dock ett veta vi: att den skall döma öfver våra handlingar och kanske utkräfvat straffet därför af andra.

Jag vet nogsam, att meningarne i allmänhet och särskildt inom denna kammare äro mycket delade, om den församlings- och yttrandefrihet, som vi väl ännu kanske få anse oss ega, är för stor eller för liten, om vi få säga för mycket eller för litet af hvad vi ändå tänka, likasom att stor meningsskiljaktighet råder om beskaffenheten af de medel, genom hvilka denna frihet kan och bör inskränkas så, att icke tvånget för framsteg och utveckling hotar med

större fara, än friheten för sed och ordning, så, att icke vi köpa oss fria från dagens strid för att lemna den förbittrad åt morgondagen. Men härom kunna ju meningarne vara delade; det är ingen lättlost uppgift att så afväga skyddet för det bestående goda, att man icke hindrar eller omöjliggör utvecklingen till ett ännu bättre, som vi, vid dess första framträdande, kanske icke förmå uppfatta såsom ett sådant. Men just därför att denna uppgift är så svår, meningarne härom så delade, hade jag hoppats, att deremot ingen meningsskiljaktighet här skulle förefinnas, om att svenska Riksdagen borde ega sitt fullt vägande — och sitt fullt väl ihågkomna — ord med vid skärpande eller mildrande, hvilket det än må bli, af de lagar, som skola begränsa församlings och yttrande-friheten. Den dagen, då *den* frågan föreligger här, skall nog kammaren vara delad i skilda meningar, men det är icke i dag — i dag är icke frågan, hvilka meningar *vi* skola tillåta *andra* att hylla, det är frågan om vi, om svenska Riksdagen, får ha någon mening alls i den här saken!

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

Mine herrar! Kammarens votum i dag gäller således, i fall jag lyckats framhålla frågans verkliga innebörd, något annat och mer, än kanske en eller annan här gjort sig fullt reda för; det gäller icke införande af en omtvistad frihet, utan häfdandet af ett urgammalt rättsförhållande mellan de bägge statsmagterna. Godkänner kammaren i dag utskottets hemställan, då har kammaren äfven härmed gifvit sin sanktion åt en princip för vår lagstiftning, lika afgjordt i strid med vårt nuvarande statsskick och den utveckling det under senare tider bestämdt följt, som den är, och alltid varit, främmande för äkta svenskt folklyne. Kammaren har då godkänt ett lagstiftningssystem på administrativ väg, för hvilket den alldeles icke ser gränsen, ett system, kanske lätt att införa, men aldrig lätt att bli qvitt, ett system, som, får det i dag Riksdagens odelade godkännande, kanske skall snabbare växa ut, än någon af oss anar.

Ingen fara tror man — och denna sorglöshet grundar man just på ett oförlåtligt förbiseende af en nödvändig och på samma gång den viktigaste konsekvensen af Riksdagens beslut. Riksdagen kan nu icke godkänna ett systems införande, utan att äfven härmed hafva godkänt, ja rent ut uppmanat till dess vidare utveckling. Den, som godkänner systemet i dag, har därför icke längre rätt att protestera, om det i morgon möter honom på områden, som äfven han vill ha fridlysta; det har i dag, men han får icke säkert lita på, att det har qvar i morgon sin förnämsta förtjenst, den, att endast drabba personer med olika åsichter än hans.

Det är icke för att uppväcka konstitutionella förvecklingar, som vi dragit denna sak inför Riksdagen, det är för att i tid bilägga dem, innan de vuxit till någon större betydelse; och det är för att i tid förebygga äfven andra förvecklingar. Vi veta alla, vi må låtsas derom eller ej, att det sprider sig ett missnöje, hörs ett knot ute bland folket; jag har ansett det vara gammal god svensk

Om tillägg till § 16 regeringsformen.

(Forts.)

sed att bära dess klagan fram här; här är rätt forum, hit följer det berättigade i saken, icke den bitterhet, som så ofta blandas dermed utanför våra dörrar.

Jag har sökt framhålla just *det berättigade i saken* och, så godt jag kunnat, sökt hålla borta denna bitterhet. Man får förlåta, att den så gerna vill följa minoritetens klagan; den funnes icke, om ej denna klagan så ofta möttes af ett öfvermodigt, tanklöst hån. Och jag har hoppats, att ingen af denna kammares ledamöter skulle, vid minnet af de ömsesidiga öfvergrepp, som framkallat vår motion, för ett ögonblick nu förgäta en lärdom, en pligt, som en af de gamla domareregler så väl framhåller, då den varnar: »när domaren sitter till rätta, skall han icke vara på någon part vred, förty vreden hindrar honom, att han icke kan besinna hvad rätt är i saken.»

Jag befarar, att efter mig skola här komma de, som vilja vädja till denna vrede, som skola söka neddraga oss till parter i en strid, i hvilken ingen af oss här tagit någon del, och hvars afgörande dessutom icke nu föreligger — allt för att skymma bort hvad frågan verkligen gäller. Den gäller icke, jag upprepar det till slut, om några mötestalare fått tala för mycket eller för litet, om de straffats för mildt eller för strängt, om de straffats mot svensk lag eller ej — en ingalunda ringa sak äfven detta, ty icke skulle jag vilja eller ens våga uttala på detta rum, inför denna församling, att det vore en ringa sak för svenska Riksdagen, om svenske medborgare, äfven om de felat, straffats mot svensk lag, eller om de fränkänts äfven den ringaste del af den rätt, det skydd den lika opartiskt skall tillförsäkra oss alla — men den gäller ändå mer! Den gäller svenska Riksdagens rätt, och härmed höjer sig frågan öfver våra ringa hufvuden — den gäller hela det svenska folkets rätt och frihet, som vi, dess representanter, fått den hedrande, men också den ansvarsfulla pligten att här bevaka!

Herr talman! På grund af de allvarliga och ärliga skäl jag här framburit vågar jag yrka afslag på konstitutionsutskottets hemställan och bifall till den af mig och herr Andersson i frågan väckta motion.

I detta yttrande instämde herrar *Hedin, Björck, Larsson* i Berga, *Petersson* i Brystorp, *Björkman, Svensson* i Karlskrona, *Truedsson, Sven Nilsson, Dahn, Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Ornakärr, *Bengtsson* i Gullåkra, *Akeson, Andersson* i Nöbbelöf, *Andersson* i Malmö, *Nilson* i Ystad, *Lyttkens, Gyllensvärd, Bengtsson* i Boberg, *Bexell, Wretlind, Andréén, Lüljeholm, Lundén, Collander, Nilson* i Lidköping, *Andersson* i Hasselbol, *Olson* i Stensdalen, *Olsson* i Kyrkebol, *Andersson* i Upsal, *Pehrsson* i Önnerud, *Jansson* i Krakerud, *Elowson, Broström, Folke Andersson, Gumælius, Ollas A. Ericsson, Tysk, Jansson* i Saxhyttan, *Westin, Göransson, Eriksson* i Myckelgård, *Jonsson* i Thorsberg, *Eriksson* i Elgerud, *Jonsson*

i Hof, *P. Valdenström, Brodin, Nydahl, Bromée, Carlsson* i Ny- Om tillägg till § 16 regeringsformen.
säter, *Farup, Kardell.*

(Forts.)

Herr Lilienberg: Jag ansluter mig i allt väsentligt till hvad den förre talaren yttrat. Det gör i sanning ett vemodigt intryck, när man läser föreliggande betänkande. Motionärerna hafva föreslagit, att en af svenska folkets viktigaste rättigheter skulle betryggas i grundlagen, men konstitutionsutskottet, den främste vårdaren af dessa rättigheter, har helt enkelt svarat: det behöfves icke. Granskar man de skäl, utskottet anfört för sitt afstyrkande, så finner man, att ett af de förnämsta består deri, att utskottet säger: äfven om församlingsrätten vore betryggad i grundlagen, så skulle det icke hindra Kongl. Maj:t att i administrativ väg utfärda sådana ordningsföreskrifter som de, hvilka innefattas i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 och kongl. kungörelsen den 10 december 1886. Vidare säger utskottet, att motionärerna icke visat, att de ordningsföreskrifter, som i nämnda förordningar innehållas, gått längre än hvad som varit nödigt. Slutligen säger utskottet, att om så vore, bör man ändra dessa föreskrifter; men någon ändring i grundlagen behöfves icke.

Hvad det första skälet beträffar, nemligen att, äfven om i grundlagen en bestämmelse vore införd, som betryggade församlingsrätten, Kongl. Maj:t skulle vara befogad att i administrativ väg utfärda sådana föreskrifter som 1886 års ordningsstadga, så får jag säga: jag förstår icke detta skäl. Blevde i regeringsformen sådana stadganden införda, som dem motionärerna föreslagit, så är det väl uppenbart, att sådana föreskrifter kunde utfärdas endast af Konungen och Riksdagen gemensamt. Motionen går ju ut på detta. Det kunde visserligen hända, att i en eller annan detaljfråga det lemnades åt ordningsmagten att vid särskilda tillfällen meddela bestämmelser. Men detta skulle vara undantag. De föreskrifter, som erfordrades till förekommande af församlingsrättens missbruk, skulle ju enligt motionärernas förslag beslutas af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt.

Hvad det andra skälet beträffar, eller att motionärerna icke visat, att de ordningsföreskrifter, som nu finnas, gått längre än hvad som erfordrats, så har den föregående talaren redogjort derför. Och jag får säga: det gick väl an med 1868 års ordningsstadga; men genom 1886 års tillägg har församlingsrätten blifvit så begränsad, att hvad som återstår är ringa. Vi eriura oss, att i 1886 års tillägg infördes hvarjehanda minutiösa bestämmelser. Det heter i 1886 års kungörelse: »I fall tillställningen kungöres genom allmän tidning, skall denna annälan ske före kungörandet och eljest, der så ske kan, minst 24 timmar före tillställningens början. Den, som anmäler tillställningen, vare pliktig, när det af polismyndigheten påfordras, ej mindre att styrka, att den uppgifna lokalen eller platsen blifvit af egaren eller innehafvaren upplåten för ändamålet,

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

än äfven att om tillställningens ändamål och beskaffenhet lemna polismyndigheten de upplysningar, denna äskar för att kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter.» Med dessa bestämmelser är, som jag sade och som väl torde vara uppenbart för en hvar, församlingsrätten så inskränkt, att det i sanning icke är mycket som återstår.

Slutligen säger utskottet: Är det så, att dessa ordningsföreskrifter gått för långt, så kan man ju ändra dem; man behöfver icke ändra grundlagen. — Ja, det är sant. Det kan ske. Men jag hemställer till eder, mine herrar, huru vida det kan vara mycken anledning att antaga, att man skall få regeringens bifall till en lag, hvarigenom dessa föreskrifter, som nu äro af regeringen meddelade, blifva inskränkta. Det är ju möjligt. Men säkert är, att det kan tarfva ganska långvarigt lagstiftningsarbete med förslag och motförslag; och under tiden qvarstår regeringens administrativa befogenhet — det vill säga den befogenhet regeringen anser sig hafva — att ytterligare begränsa församlingsfriheten. Det är denna administrativa magt, som regeringen anser sig hafva, hvilken motionärerna velat inskränka, då de påyrkat, att församlingsrätten skulle betryggas i grundlagen. Jag har därför ansett motionärernas förslag vara befogadt och önskar, att Riksdagen måtte bifalla det samma.

Häruti instämde herrar *Hansson* i Solberga, *Pehrson* i Törneryd och *Persson* i Mörarp.

Herr Rydin: Mig förefaller det, som om meningen vore, att det icke egentligen skall blifva någon öfverläggning i denna fråga, att döma af de många instämmanden, som följde på den första talarrens yttrande. Jag vill också blott fästa uppmärksamheten på konstitutionsutskottets ställning i denna fråga.

Det är här fråga om att i § 16 regeringsformen, som afhandlar allmänt medborgerliga rättigheter, införa ett stadgande om den så kallade församlingsfriheten. Men, mine herrar, det finnes äfven andra medborgerliga rättigheter, som äro af lika stor vikt som församlingsfriheten, till exempel föreningsrättigheten, det vill säga rättigheten att bilda föreningar för något gemensamt ändamål. Om man nu i grundlagen skulle införa stadganden om församlingsfriheten, men icke om föreningsrättigheten, så skulle det blifva ett begränsande med afseende på den ena rättigheten, medan den andra rättigheten skulle vara utsträckt. Vidare finnes det en rättighet, som heter näringsfriheten. Men icke heller den finnes omnämnd i grundlagen. Hvarför skulle icke den också kunna der föras in? Det finnes en annan rättighet, som står i nära sammanhang med församlingsfriheten, nemligen petitionsrätten. Den omtalas ej heller i grundlagen. Hvarför skulle icke äfven den kunna föras in? Saken är den, att, om man vill hafva i afseende på grundlagen en förändring,

så får man lof att tänka sig för något i afseende på vår grundlags innehåll och icke taga recept från utländska stater i afseende på deras grundlagar, till exempel den så kallade déclaration des droits, som innehöll med full befogenhet i den första franska konstitutionen de rättigheter, på hvilka statsmagterna skulle särskildt fästa sin uppmärksamhet till följd af de forna förhållanden, som voro helt och hållet omgestaltade. Hvad beträffar förhållandena hos oss, så gäller i afseende på dem det samma som i afseende på England. De rättigheter, som finnas hos svenska folket, äro de samma, som finnas för engelska folket. De hafva icke behöfts sättas in i några grundlagar, utan de hafva utvecklats sig efter hand. Hvad beträffar den engelska församlingsfriheten, är denna liksom andra engelska rättigheter ganska inskränkt, det vill säga den offentliga myndigheten har en ganska stor magt i detta hänseende. Men man vet ju, att just i England den offentliga myndigheten, till följd af det engelska folkets karakter, mycket sällan behöfver ingripa vid dylika tillfällen. Ty, såsom herrarne veta, karakteriseras det engelska folket just af sin laglydnad; och det gör, att hvarje medborgare der anser det vara sin pligt att hjälpa den offentliga myndigheten uti ordningens upprätthållande. Derför finnes det också i den engelska lagstiftningen ännu kvar en bestämmelse, att den, som icke hjälper den offentliga myndighetens målsmän, om dessa anmoda honom att biträda vid ordningens upprätthållande, kan dömas till böter och till och med till fängelse. Jag undrar, hvad herrarne skulle säga, om en dylik bestämmelse vore gällande hos oss, och till exempel en polisbetjent kunde anmoda hvem som helst att hjälpa sig med den eller den förbrytaren. Ja, huru går det i dylika fall till hos oss? Jo, man står och skrattar och tycker, att det är ganska lustigt att se den offentliga myndighetens målsmän boxas med lagbrytaren. Så olika kunna förhållandena vara i olika länder.

Hvad nu beträffar det svenska folkets medborgerliga rättigheter, som finnas intagna i § 16 regeringsformen, så veta herrarne, att denna paragrafs ordalydelse till en stor del är hemtad ur vår gamla landslag. Derifrån inflöto dessa bestämmelser först i 1719—1720 års regeringsformer och finnas nu i 1809 års regeringsform. Det är hufvudsakligen de enskilda medborgarnes rättigheter, som detta gamla stadgande innehåller. Dertill lade sedan Gustaf III genom 1772 års regeringsform den för rättssäkerheten så viktiga bestämmelsen, att »hvar och en skall blifva dömd af den domstol, hvar under han rätteligen hör och lyder;» och slutligen har i vår regeringsforms § 16 tillkommit bestämmelsen om religionsfrihet.

Nu frågas: huru skulle det taga sig ut, om man i grundlagen införde ett sådant stadgande, som det motionärerna föreslagit? Det innehåller, att det »ej må förmenas svenske medborgare att sammankomma för öfverläggning i allmänt eller enskildt ärende». Det afser sålunda allenast det fall, då medborgare sammankomma till öfverläggning. Hvad menas då med öfverläggning? Kan till exempel

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

Om tillägg till ett föredrag falla under begreppet öfverläggning? Nej, ty då ett § 16 regeringsföredrag hålles, till hvilket inträdesavgift är uppburen, får man icke uppträda och yttra sig i frågan, utan man tiger och förhåller sig passivt. Det föreliggande förslaget skulle sålunda icke garantera den rättighet att hålla föredrag, som nu anses såsom gifven.

(Forts.)

Om åter en öfverläggning skall företagas och den mycket omtalade så kallade fria diskussionen skall kunna ega rum, så fordras det naturligtvis, att det finnes en öfverläggningsordning. Till följd deraf finnes det också i flere länder, särskildt i Frankrike, bestämmelser att det vid allmänna sammankomster skall finnas en styrelse, och att denna styrelse skall leda öfverläggningen och se till, att allmän ordning icke störes. Likaså ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att i Europas för närvarande mest fria land, nemligen Frankrike, det uttryckligen är stadgadt, att anmälan skall göras om allmänna sammankomster för öfverläggning och dylikt. Före 1884 funnos ganska stränga inskränkningar rörande friheten att hålla dylika sammankomster; efter 1884 har denna frihet blifvit utsträckt; men skyldigheten att göra anmälan står ännu kvar så snart det gäller en allmän sammankomst, der hvem som helst har tillträde, det må ske mot betalning eller icke. Deremot finnes naturligtvis icke något stadgande, som hindrar personer att utan anmälan samlas på enskilda lokaler. Och vill man gå igenom lagstiftningen i detta afseende i andra länder och jemföra den med vår lagstiftning, så tror jag, att man skall finna, att polismyndigheten der, likasom i Frankrike, har ungefär lika mycken magt som hos oss.

Det är sålunda gifvet, att man ej med fog kan påstå, att här skulle finnas någon egentlig fara, ty församlingsrätten är icke öfver höfvan inskränkt. Församlingsfriheten är blott i sin utöfning ordnad; och det är ju en nödvändig sak, att, om man skall samlas till öfverläggning, denna öfverläggning skall på bestämdt sätt ordnas. Ty man kan icke tala om diskussionens frihet, om det icke finnes någon bestämd ordning för öfverläggningens gång.

Nu säger man, att polismyndighetens magt vid dylika möten skulle vara så farlig. Men i ordningsstadgan för rikets städer finnes derom ingenting annat stadgadt, än att inför vederbörande polismyndighet skall göras anmälan om ett dylikt möte, innan det får ega rum. Hvarför bör då detta ske? Jo, helt enkelt derför, att vederbörande polismyndighet skall ega tillträde till mötet. Ja, men innebär då det icke en inskränkning i församlingsfriheten, att vederbörande polismyndighet skall ega tillträde till sådana möten? Bör verkligen polismyndigheten hafva en sådan rättighet? Ja, enligt svensk lag har den denna rättighet. Och den har den enligt 10 kap. i samma strafflag, som antogs af rikens städer 1863 och vid hvars behandling de sade sig förutsätta »församlingsfriheten såsom gifven». I detta kapitel ger strafflagen polismyndigheten ganska stor magt gent emot folksamlingar. I § 7 ger den polismyndigheten rätt att ingripa vid uppror, i § 13 samma rätt vid så kallade »upp-

lopp», då »folkmängd samlar sig tillhopa och störer lugnet eller allmänna ordningen», i § 15 stadgar den, att den offentliga myndigheten ej må förvägras tillträde till hvilken sammankomst som helst, och slutligen heter det i § 23: »Vägrar man inträde, ehvar det vara må, åt den, som, i offentlig förrättning, eger att det fordra; böte från och med tio till och med 200 riksdaler.» Af detta torde herrarne finna, att strafflagen ger den offentliga myndigheten rätt till tillträde öfver allt, der en församling hålles.

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

Frågar man sig nu, hvad ordningsstadgan för rikets städer i detta hänseende har att betyda, så är svaret gifvet: dess bestämmelser äro ingenting annat än ett korollarium af strafflagens föreskrift. Ty om den offentliga myndigheten enligt lag har rätt att ega tillträde till hvarje församling eller öfverläggning, så är det ju naturligt, att anmälan derom hos denna myndighet på ett eller annat sätt bör ske. Och deruti att ordningsstadgan föreskrifver en sådan anmälan kan följaktligen omöjligt ligga någon inskränkning i sjelfva församlingsfriheten. Ty en anmälan hos vederbörande: då och då samlas vi, är ju icke det ringaste en inskränkning i friheten att församlas.

Detta är icke vidare inskränkning i denna frihet än de bestämmelser angående tryckfriheten, som stadga, att i samma ögonblick en skrift är tryckt, så skall den inlemnas till och anmälas för offentlig myndighet. Men, säger man, sammankomsten kan i vissa fall förbjudas och det står i ordningsstadgan, att sammankomster på offentliga platser kunna af polismyndigheten förbjudas. Ja, att kommer man in på en annan fråga. Det är icke öfverläggningsfrihet, utan det är församlingsfrihet; och hvad församlingsfriheten beträffar, så har man så litet tagit reda på sjelfva ordets betydelse, då man talat om svenska folkets församlingsrätt. Hvad är då svenska folkets församlingsrätt? Är det en rättighet för svenska folket att slå sig ner på hvilken plats som helst? Kan det säga: Vi hafva rätt att samlas i denna sal? Det svaras då: Ni få ej rum här, här finnes icke utrymme, och det skulle åstadkomma folkträngsel. Det samma gäller församling på de allmänna platserna. Dessa kunna icke upplåtas för ändamålet utan offentlig myndighets bifall, på det att den offentliga myndigheten må kunna tillse, att icke dessa platser otillbörligt upptagas af en del af ortens invånare till men för andra församlingen ej tillhörande medborgare, samt att icke oordningar ske. Vidare har man ansett, att det skulle vara någon horreur deri, att det i samma § af ordningsstadgan, som afhandlar rätt att samlas för föredrags afhörande, står taladt om tillställningar, sådana som danstillställningar, djurförelisningar, maskerader och dylikt. Men denna ordningsstadga för städerna är icke till för annat än för att upprätthålla den ordning, som bör finnas i städerna och i förevarande hänseende särskildt vid allmänna sammankomster. Vissa tillställningar, maskerader m. m., skola anmälas i sedlighetens intresse, djurförelisningar för öfvervakande af anordningen till skydd mot faror, och

Om tillägg till § 16 regeringsformen. (Forts.)

hvad föredrag beträffar, så böra myndigheterna hafva rätt att närvara och kontrollera, att icke sådana föredrag hållas, som innebära missgrepp mot yttranderätten. Om man genomgår ordningsstadgan för rikets städer, så finner man att, med undantag af det förbud, som offentlig myndighet har att meddela med afseende på allmänna platsers användande, densamma hufvudsakligen innehåller föreskrifter om anmälan hos offentlig myndighet. I vissa fall står det jemväl i denna stadga, att vissa tillställningar, deribland äfven föredrag, icke få förnyas. Då frågas, hvad betyder detta? Det kan hafva afseende på förnyadt uppförande på skådebanan af sådana pjäser, som hafva ett osedligt eller i andra afseenden brottsligt innehåll, och likaledes kan det hafva afseende på lekstugor, maskerader eller tillställningar af mera eller mindre tvetydig beskaffenhet. Skall detta förbud tillämpas på föredrag, veta vi, att bestämmelsen derom är otydlig och i följd af denna otydlighet hafva vederbörande myndigheter kommit att tolka densamma på olika sätt, så att somliga ansett, att förnyande af ett föredrag kan förbjudas, medan andra åter ansett, att ett sådant förbud icke får ega rum, emedan man icke på förhand vet, att föredraget skall blifva precis lika som det förra föredraget. då ju deri kan göras en eller annan ändring. Sådana frågor äro omtvistade och omtvistbara, och de hafva också blifvit af vederbörande domstolar afgjorda på olika sätt.

Jag har med mycken uppmärksamhet åhört den förste talarens föredrag, men har icke varit i stånd att deri finna något enda exempel på, att någon har lidit någon orätt i afseende på församlingsfriheten, till följd derutaf att i lagen finnes en bestämmelse, som kan förhindra lagstridiga föredrag och oordningar vid allmänna mötena.

Här har den förste talaren talat om inskränkningen i det svenska folkets frihet. Ja, här sitta vi svenska folkets representanter utan att man någonsin får höra någon bland oss beskärma sig öfver den arbetsordning och den öfverläggningsordning, som finnas och hvilka måste mycket noggrant iakttagas af hvar och en. som deltagar i kammarens förhandlingar. Detta anse vi vara den allra naturligaste sak i världen. För öfrigt är riksförsamlingen hos oss bunden af ganska lindriga band, emedan vi äro vana vid öfverläggningsfrihet; i andra länder åter, såsom t. ex. Frankrike är, som man vet, öfverläggningsfrihetens missbruk belagd med ganska svåra straff. Om nu detta är förhållandet beträffande vår riksförsamling, då frågas huru man då ens vill ifrågasätta, att en församling i allmänhet, som sammanträder utan att hafva något gemensamhetsband, icke skall kunna af offentlig myndighet förpligtas att iakttaga allmän ordning och allmänt medborgerliga skyldigheter, utan att detta skall anses såsom inskränkning i svenska folkets frihet? Är t. ex. en församling eller en samling af personer, som träda tillsammans för att öfverlägga, mera helig är en enskild person, än den mindre skyldig än den enskilde att iakttaga allmän ordning och takt? Om en en-

skild person bråkar och för oväsen, så står han under lagen och man kan sätta in honom i häkte. Om en enskild person i sitt föredrag gör sig skyldig till missbruk af yttrandefriheten, så blir han därför straffad. Skall då icke en församling liksom dess särskilda medlemmar också vara underkastad samma öfvervakning af offentlig myndighet?

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

Till följd häraf och då icke blifvit visadt, att vår församlingsfrihet är på något sätt inskränkt genom vare sig ekonomisk eller allmän lag, så väntar jag att få höra någon angifva, hvori dessa inskränkningar skulle bestå, innan jag blir öfvertygad om, att de svåra förhållanden skola inträffa, som blifvit af den förste talaren förespeglade, eller att det skulle blifva en svår dilemma emellan de särskilda samhällsklasserna. Jag vet icke hvad de särskilda samhällsklasserna hafva att göra med denna församlingsfrihet, den är ju en gemensambhetssak mellan samtliga enskilda medborgare, och här är icke fråga om några särskilda klasser. Ej heller vet jag hvilka misshälligheter skola uppstå, om ej förevarande grundlagsändring bifalles.

Den förste talaren sade, att denna frågas betydelse bestod deri, ej att församlingsfriheten garanteras i grundlagen utan att dessa förhållande till ekonomisk och allmän lagstiftning reglerades genom grundlag. Konstitutionsutskottet har ansett sig icke böra i ett fall, sådant som detta, der det är fråga om att i en grundlag gifva en garanti för en rättighet, indraga frågan om gränsen mellan allmän lagstiftning och ekonomisk lagstiftning, den frågan hör icke till regeringsformen § 16. Då emellertid icke allt hvad rör ordnandet och öfvervakandet af församlingsfrihetens utöfning kan uti allmän lag upptagas, utan mycket måste öfverlätas åt offentlig myndighet, så skulle man vara mycket tacksam mot den, som skulle vilja göra sig besvär med att söka uppdraga gränsen i detta fall. Och dessutom, om vederbörande motionärer hade önskat att få frågan om församlingsfriheten bättre garanterad, än som nu skulle vara fallet med de nu möjligen förefintliga otydliga föreskrifter härom, så hade det väl varit mera skäl och varit bättre, om de gjort en bestämd framställning om, att rättelse bort ske i den nuvarande lagstiftningen, på det att församlingsfriheten icke vidare skulle få lida af de inskränkningar, som, enligt deras föreställning, der skulle förefinnas.

Herr talman, af nu anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

Med herr Rydin förenade sig hrr *Pehrsson* i Norrsund och *Petersson* i Hamra.

Herr Björck: Denna fråga har blifvit af de båda första talarne mycket uppbyggligt belyst, men den siste talaren åter har, så vidt jag kunde finna, i sitt anförande icke talat om hvad motionärerna

Om tillägg till
§ 16 regerings-
formen.
(Forts.)

egentligen åsyftat. Jag har nemligen funnit, att motionärerna icke vilja förhindra ordningsmagten att ingripa vid de tillfällen, der sådant skulle behövas, utan de hafva endast velat ställa så till, att dessa lagar om församlingsfriheten och myndigheternas rätt att ingripa skulle stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, äfvensom att Riksdagen icke bör släppa ifrån sig den magt, som den eger, att deltaga i lagstiftningen rörande ett ämne, sådant som detta. Detta har varit hufvudsyftet, och deri ber äfven jag att få instämma.

Den näst föregående talaren talade mycket vidlyftigt om åtskil- liga andra medborgerliga rättigheter. Men hafva dessa rättigheter blifvit hotade på samma sätt som församlingsfriheten? Har det varit förhållandet, hade motionärerna nog tagit till orda jemväl i fråga om deras värnande. Motionärerna hafva, som sagdt, endast velat åt Riksdagen bibehålla den rätt, som tillkommer den såsom svenska folkets representanter, nemligen rätten att gemensamt med Konungen stifta lag angående ett ämne, sådant som detta.

På grund häraf yrkar jag bifall till motionärernas förslag.

Herr Vahlin: Jag vill blott säga några ord med anledning af herr Rydins anförande. Jag befarade, att han skulle söka att skymma bort hvad saken egentligen gälde, och han har också verkligen försökt att göra det.

Ty hvarom gäller föreliggande fråga? Jo, icke att afgöra, huru vida församlingsfriheten må vara för stor eller för liten, utan endast huru vida en lag angående församlingsfriheten är af beskaffenhet att bära stiftas af Konung och Riksdag gemensamt.

Herr Widström: Jag vill icke punkt för punkt följa den förste talarens anförande, utan endast söka återföra frågan till den utgångspunkt, som den, enligt min tanke, har, och det är den, som antydes af de ord, som motionären sist yttrade.

Motionären har utgått från det antagandet, att Kongl. Maj:t genom utfärdandet af ordningsstadgan gjort ett ingrepp i den lagstiftningsmagt, som rätteligen skulle tillkomma Konung och Riksdag gemensamt, och vill dermed motivera behovet af att i 16 § regeringsformen intaga en bestämmelse om lagstiftningsrätten beträffande församlingsfriheten. Detta antagande anser jag emellertid för min del helt och hållet origtigt, och är det så, så förfaller utan tvifvel den hufvudsakliga verkan af hvad han yttrat. Han åberopade särskildt, och det var det som han lade till grund för sitt påstående, att Riksdagen hade, då strafflagen af år 1864 antogs och sedermera af Kongl. Maj:t i enlighet med Riksdagens beslut utfärdades, öfvertagit lagstiftningen rörande församlingsfrihetens reglerande och ordnande. Detta skulle hafva skett, då Riksdagen antog den 14:de paragrafen i 10 kap. strafflagen, der det heter: »Sammankommer menighet å landet eller i stad till öfverläggning om allmänt eller menigheten särskildt rörande ärende; då må tillträde till samman-

komsten ej offentlig myndighet förvägras. Ej må sammankomsten af myndigheten upplösas, så framåt dervid ej företages något, som emot lag stridande är eller eljest allmän ordning störer. Den, som underlåter att hörsamma myndighetens bud i ty fall, straffes med böter från och med tio till och med tvåhundra riksdaler.» Samme talare erinrade vidare derom, att Kongl. Maj:t hade i förslaget till strafflag tagit in en bestämmelse, som rörde menighets rätt att komma tillsammans, men att Riksdagen tog bort den bestämmelsen under förklaring, att den ansåg församlingsrätten gifven; men han anförde icke det hufvudsakliga skäl, på grund hvaraf denna paragraf vid antagandet förändrades. Kongl. Maj:t hade i sitt förslag upptagit, att menighet egde rätt att komma tillsammans för öfverläggning om mål och ärenden, »som menigheten rörde». Det var detta sista tillägg, som gjorde, att rikets ständer uteslöto denna bestämmelse, emedan den syntes innefatta, att menigheten icke skulle få komma tillsammans och öfverlägga om annat än ärenden, som särskildt rörde denna menighet, och ständerna ansågo, att det dels blefve svårt att bestämma, om ett visst ärende rörde menigheten, dels att hinder icke borde finnas för en menighet att komma tillsammans för öfverläggning om ärenden, som icke rörde specielt den menigheten, utan till äfventyrs hela landet och dess angelägenheter. Detta var skälet hvarför den paragrafen förändrades.

Då Riksdagen sålunda tog del uti bestämmandet af detta stadgande i 10 kap. strafflagen, så utöfvades härigenom icke någon annan befattning med denna lagstiftning än den, som enligt 87 § regeringsformen tillkom ständerna, att stifta allmän kriminallag. Uti den omständigheten ligger också förklaringsgrunden, hvarför mellan den lagstiftningsåtgärd, som Riksdagen här vidtog, och den ordningsstadga, som Kongl. Maj:t sedan har utfärdat, enligt mitt förmenande icke ligger någon stridighet. Den förste talaren utgick derifrån, att Riksdagen har genom antagande af förenämnda paragraf förklarat, att den ansåg, att hvarje lagstiftning som rör reglerande af församlingsfrihet tillhör Konung och Riksdag gemensamt. Det är ett påstående, som saknar all grund, ty Riksdagen kunde icke genom antagande af denna paragraf förskaffa sig vidsträcktare befogenhet, än 87 § tillerkänner den, nemligen att befatta sig med sådant, som kan hänföras till *allmän kriminallag*. Och till sådan hänföres brott mot offentlig myndighet, hvarom 10 kap. strafflagen handlar. De der förekommande stadgandena, som jag nyss omnämnt, nemligen att myndighet eger att upplösa en sammankomst och att den, som sätter sig emot myndigheternas bud, skall straffas med böter, voro så viktiga, att de intagits i den allmänna kriminalagen. Men deraf följer icke, att hvarje bestämmelse, begränsning eller stadgande, hvarigenom man reglerar denna rättighet för menigheten att komma tillsammans, i likhet med bestämmelserna i strafflagen, falla under Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

Om tillägg till § 16 regeringsformen. lagstiftningsrätt. Det är detta hopp i bevisföringen, som den förste talaren så väl i sitt anförande som i motionen gjort.

(Forts).

Frågan är alltså: Hvad är allmän kriminallag och hvad är ordningsstadga? Detta är hela frågan. Går man nu till ordningsstadgan, så finner man, enligt mitt förmenande och såsom redan af en föregående talare är visadt, att den samma icke innehåller några bestämmelser, som stå i strid med hvad i denna af Riksdagen antagna strafflagsparagraf är stadgad. Der finnes intet förbud för menighet att komma tillsammans.

En annan talare har eriurat om 13 § ordningsstadgan och åberopat den som ett bevis på, att Konungen ingripit i Riksdagens lagstiftningsmagt. Denna paragraf innehåller, såsom jag skall be att få erinra herrarne, en föreskrift, att hvar och en som vill i stad eller å dess område gifva offentlig föreställning, såsom skådespel, lindansning, konstridning eller något dylikt eller hålla allmänt föredrag, som ej är att hänföra till andaktsöfning eller föreläsning vid läroanstalt, hålla allmänt sammanträde eller göra andra tillställningar af hvad beskaffenhet som helst, hvilka genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöras, eller hvartill inträdeskort försäljas eller afgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till hvilka allmänheten eljest har tillträde, skall derom göra anmälan hos polismyndigheten. Nu har anmärkts såsom någonting öfverskridande Kongl. Maj:ts befogenhet, att vidare stadgas: »Den, som anmäler tillställningen, vare pligtig, när det af polismyndigheten påfordras, ej mindre att styrka, att den uppgifna lokalen eller platsen blifvit af egaren eller innehafvaren upplåten för ändamålet, än äfven att om tillställningens ändamål och beskaffenhet lemna polismyndigheten de upplysningar, denna äskar för att kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter.» Är nu detta ett ingrepp i den rätt, som menigheten har att sammankomma till öfverläggning om allmänna angelägenheter? Ingalunda enligt min tanke. Ändamålet med denna anmälan och meddelandet af dessa upplysningar är endast, att polismyndigheten skall kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter och inställa sig vid sammankomsten, såsom den ofvan åberopade paragrafen i strafflagen förutsätter. Då polismyndigheterna äro skyldiga att upprätthålla ordningen, så måste de hafva tillfälle att vidtaga dispositioner för att kunna göra det, i händelse ordningen skulle komma att störas. De medborgare, som icke taga del i sammankomsterna, kunna af ordningsmagten fordra skydd, så att de få vara i fred, för den händelse det vid sammankomsten skulle förekomma några oordningar. Denna bestämmelse åsyftar alltså blott att sätta polismyndigheten i tillfälle att vidmagthålla ordningen. Är det nu så, att denna paragraf i ordningsstadgan, som påstått innebära ett ingrepp i Riksdagens lagstiftningsmagt, ingalunda innefattar ett sådant, så har det hufvudsakliga skälet för motionens framläggande bortfallit.

Men äfven om det medgifves, att Kongl. Maj:t icke genom ut-

färdande af ordningsstadgan gjort ett ingrepp i Riksdagens lagstiftningsmagt, så kunde man ju i alla fall invända, att det ändå vore ganska nyttigt, att Konungens och Riksdagens ömsesidiga lagstiftningsrätt i hvarjehanda frågor blefve närmare begränsad. Jag tror också, att detta vore ganska önskvärdt. Men jag hemställer, huru det skulle taga sig ut i grundlagen, om man komme med ett så beskaffadt tillägg till denna 16 §, hvilken alldeles icke åsyftar att reglera den frågan. Konstitutionsutskottet har också i sitt betänkande utvecklat, att denna fråga icke hör till denna paragraf, huru viktig frågan än i och för sig sjelf kunde vara att lösa. En föregående talare har också redan anmärkt, att det här uti 16 § regeringsformen talas om allmänt medborgerliga rättigheter, och då vore det ju egendomligt, om man i samma paragraf liksom en passant skulle komma in på en annan fråga, nemligen frågan om statsmagternas ställning till hvarandra.

För öfrigt vill jag erinra derom, att medan motionären påstått, som jag nu sökt visa, utan skäl, att konungamagten har ingripit på Riksdagens lagstiftningsrätt, så skulle, derest hans förslag blefve antaget, ett fullkomligt motsatt förhållande inträffa. Det torde väl icke vara motionärens mening att neka, att icke Konungen i vissa ordningsföreskrifter ändå skulle hafva någon befogenhet att göra sin lagstiftningsrätt gällande. Men detta innehåller icke det framlagda förslaget. Det heter nemligen i det tillagda momentet: »De föreskrifter, som erfordras till förekommande af missbruk af denna församlingsrätt, meddelas i lag, som stiftas af Konungen och Riksdagen gemensamt». Der läggas alltså under Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning alla föreskrifter, som fordras till förekommande af församlingens missbruk. Detta är att gå till motsatt ytterlighet mot den, hvartill, enligt motionärernas förmenande, Kongl. Maj:t har gått. Det är att helt och hållet utesluta Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmagt i ordningsfrågor och lägga dessa under samma bestämmelser, som gälla för de lagfrågor, som behandlas gemensamt. Detta torde i alla händelser icke vara lämpligt, och jag föreställer mig, att det ej heller är motionärens mening. Det var några ord i hans anförande, som antydde det. Och under sådana förhållanden måste det vara uppenbart, att det framlagda förslaget alldeles icke är acceptabelt äfven ur den synpunkten.

Jag skall stanna här och, på grund af hvad som blifvit anfördt af mig och af en föregående talare, yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Janson i Carlshed: Jag tror icke, att det behöfs någon förändring i denna grundlagsparagraf. Vi se ju dagligen bevis på, att vi ega församlingsfrihet och yttrauderätt. Jag tror icke, att man genom afslag å motionen på något sätt riskerar *församlingsfriheten*, men väl tror jag, att man genom ett bifall till densamma kan sätta *församlingsfriden* på spel.

Om tillägg till § 16 regeringsformen.
(Forts.)

Om tillägg till
§ 16 regerings-
formen.
(Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner på *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå och antagande till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling af det i motionen framställda förslag. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, antagit till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling det i den ifrågavarande motionen framlagda förslag till ändrad lydelse af § 16 regeringsformen.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och utföll med 108 ja och 79 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Emot kammarens sålunda fattade beslut anmäldes reservation af herrar *Gumælius*, *Bezell*, *Eriksson* i Elgered och *Carlsson* i Nysäter.

§ 4.

Företogs handläggning af sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förnyade förordningar angående Sveriges allmänna hypoteksbank och angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Herr vice talmannen L. O. Larsson erhöll ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att endast paragrafernas nummer men icke innehållet måtte föredragas, derest icke någon af kammarens ledamöter begär uppläsning af någon §.

Hvad herr vice talmannen i fråga om föredragningsättet sålunda föreslagit bifölls.

Det under *mom. a)* af utskottet till antagande framlagda »Förnyade förordning angående Sveriges allmänna hypoteksbank godkändes.

Under *mom. b)* hemställde utskottet om antagande af »Förnyad förordning angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse ländas».

§§ 1—4.

Godkändes.

I fråga om § 5 anförde:

Herr Persson i Mörarp: Vid behandlingen inom utskottet af föreliggande ärende har jag och några med mig, hvilka varit af samma mening, ansett, att det af utskottet i princip såsom riktigt erkända tillägg skulle i stället för i motionerna hafva intagits i sjelfva stadgan. Men vid det förhållande att utskottets förslag redan oförändradt antagits af Första Kammaren, och, för den händelse Andra Kammaren nu skulle fatta ett annat beslut, vid denna tid på Riksdagen någon sammanjemkning antagligen icke kan komma till stånd, skall jag nu icke framställa något yrkande, öfvertygad att det uttalande, som förekommer i utskottets motivering i denna del, skall vid den praktiska tillämpningen iakttagas lika väl, som om reservationen vunnit Riksdagens bifall. Jag skall, såsom sagdt, icke göra något yrkande hvarken vid denna eller vid den 16:de paragrafen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

§§ 6—23 äfvensom rubriken.

Godkändes.

§ 5.

Föredrogs och bifölls bevillningsutskottets betänkande, n:o 10, angående stämpelafgiften.

§ 6.

Föredrogs vidare bevillningsutskottets betänkande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, om antagande af ett propositionen bilagdt för-

Ang. ändrade slag till förändrad lydelse af §§ 10 och 12 i gällande förordning
bestämmelser i angående vilkoren för tillverkning af bränvin måtte af Riksdagen
fråga om de bifallas.
naturering af
bränvin.

(Forts.)

För § 10 uti berörda förordning hade föreslagits följande förändrade lydelse:

1. För bränvin — — — alkohol.
2. Inbetalning — — — 1,500 liter.
3. Vid utförsel — — — normalstyrka.

4. Då bränvin under de vilkor och den kontroll, Kongl. Maj:t vill föreskrifva, gjorts till förtäring obrukbart (denaturerats), må för sådant bränvin åtnjutas restitution af tillverkningsskatten eller ock vid bränneri, der tillverkningsrätt gäller, skattefrihet; dock att såsom afgift för denatureringen skall utgå det belopp, som af Kongl. Maj:t bestämmes.

I fråga härom anförde:

Herr Hedin: Jag ber, herr talman, att få fästa kammarens uppmärksamhet på en bestämmelse i § 10 moment 4 af förevarande förslag, der det heter: »att såsom afgift för denatureringen skall utgå det belopp, som af Kongl. Maj:t bestämmes.» För min del kan jag icke med mitt votum bidra till antagande af en sådan §, och det skulle i sanning förvåna mig, om kammaren skulle finna lämpligt att åt Kongl. Maj:t uppdraga en sådan magt, en magt så obestämd, att det icke finnes ens angifvet något maximum för denna afgift, som Kongl. Maj:t skulle kunna pålägga, helst om kammaren besinnar, att med påläggande af dessa afgifter äfven skulle följa, att Kongl. Maj:t kunde godtyckligt disponera desamma på ett sätt, som kammaren måhända icke skulle finna rätt lämpligt. Jag har funnit, att för ett arbete, som är af den särdeles enkla beskaffenhet, enligt sakkunniges utsago, att det förefaller mig, såsom om jag utan större tankeanstängning skulle kunna lära mig detsamma, — att för ett sådant arbete några timmar i månaden, det af Kongl. Maj:t bestämda arfvode till kontrollören här i Stockholm uppgått till något liknande en generaldirektörs lön. Enligt uppgift från statskontoret hade nemligen kontrollören för denaturering af bränvin under förlidet år en inkomst af 8,437 kronor 98 öre.

När nu Riksdagen vid mottagande af en kongl. proposition, som är noga förberedd af åtskilliga myndigheter och hvaröfver statskontorets utlåtande inhemtats, efter noggrann pröfning inom statsutskottet finner lämpligt att egna temligen mycken uppmärksamhet åt den frågan: skola vi eller skola vi icke bevilja en af Kongl. Maj:t begärd pension å t. ex. 600 kronor åt en uttjent och utsliten underofficer, anställd vid fångvården, eller skola vi nedsätta beloppet till 510 kronor, samt Riksdagen sedan den efter moget öfvervägande kommit till det beslut att nedsätta pensionens belopp till 510 kronor,

tycker sig hafva skött sin pligt temligen väl och hållit handen väl tillsluten om statens pung, men man sedermera upptäcker, att vid sidan af Riksdagen ett sådant *slöseri* — ett mildare ord är omöjligt att här använda — kan ega rum, som försiggått i det här anförda fallet, så borde man besinna sig ett ögonblick, innan man öfverlåter åt Kongl. Maj:t en så beskaffad rättighet, som det sedermera torde vara för Riksdagen svårt att återtaga. Ingen bestrider, att afgift bör erläggas af den, som påfordrar denaturering af bränvin, men jag kan dock icke föreställa mig annat, än att denna afgift bör sättas till nätt opp så stort belopp, som motsvarar statsverkets utgift för denatureringen. Ty annars förvandlas den från afgift till skatt, och denna skatt torde icke staten behöfva. Men om man också vill taga skatt i stället för afgift, låt då åtminstone Riksdagen bestämma öfver användningen af densamma, men öfverlemna icke åt Kongl. Maj:t att genom denna skatt bereda åt en bränvinskontrollör hvad jag nyss kallade en generaldirektörs lön.

På grund af det nu anförda tillåter jag mig föreslå, att 4 momentet af ifrågavarande 10 § ändras så, att orden »dock att såsom afgift för denatureringen skall utgå det belopp, som af Kongl. Maj:t bestämmes», borttagas och i stället införes ett öfvergångsstadgande af följande lydelse: såsom afgift för denatureringen skall till och med utgången af det försäljningsår, som slutar under år 1891, utgå det belopp, som Kongl. Maj:t bestämmer. Antages detta, så ställes Kongl. Maj:t icke utan medel att betala kontrollen, och man befriar icke heller dem, som under den närmaste tiden påkalla denaturering af bränvin, från att erlägga afgift därför, men Riksdagen förbehåller sig att få säga sitt ord om saken efter någon öfvergångstid. Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t kan till nästa Riksdag framkomma med förslag om afgiftens storlek och om det arvode, som för kontrollen skall utgå. Och derest herr talmannen icke har några betänkligheter deremot, skulle jag till mitt nyss framställda yrkande om förändring af 10 § 4 mom. vilja foga en ytterligare hemställan, nemligen att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville för nästkommande Riksdag framlägga förslag till bestämmelser dels om den afgift, som skall för denaturering af bränvin erläggas, dels om arvoden för kontroll öfver denatureringar.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet friherre von Essen: För den händelse kammaren skulle vilja bifalla de af den siste talaren framställda förslag, har jag för min del ingenting deremot.

Det är naturligt, att man icke redan på förhand kunnat bestämma, huru stor afgiften för denaturering af bränvin behöfver blifva, innan man fått se, huru det kommer att ställa sig med den nya anordningen. Det är nog sant att, såsom den siste talaren sade, kontrollören öfver denatureringen i Stockholm under sista året haft en mycket stor inkomst häraf, men detta har berott på, att

Ang. ändrade
bestämmelser i
fråga om de-
naturering af
bränvin.
(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser i
fråga om de-
naturering af
bränvin.
(Forts.)

denna fråga var under behandling hos Kongl. Maj:t, och man ville icke vidtaga några förändringar med afseende å arfvodena förr än man fått se, huru vida Riksdagen skulle antaga det nu föreliggande förslaget eller icke. Kontrollanten har hittills åtnjutit 2,8 öre per liter, utan afseende på mängden af det denaturerade bränvinet, som i följt uppgått till ganska stor kvantitet. Denna denaturering tog sin början den 1 januari 1888 och, har sålunda endast fortgått i två år. Under år 1888 egde denaturering rum i jemförelsevis mindre grad och man visste icke att det skulle stiga så mycket, som det nu skett, under år 1889. När då vid detta års början den kongl. propositionen låg färdig att ingå till Riksdagen, ansåg man icke lämpligt att endast på grund af uppgifterna för år 1889 göra en ändring i afgiften för innevarande år. Det förslag, som chefen för kontroll- och justeringsbyrån framställt och som ännu icke behandlats af Kongl. Maj:t, afser att begränsa inkomsterna för dessa kontrollanter, Deri hemställes bland annat, att afgifterna skulle utgå med 3 öre per liter, hvaraf $2\frac{1}{2}$ öre skulle tillkomma kontrollanten och $\frac{1}{2}$ öre vittnet. Chefen för kontrollbyrån anser, att dessa uppdrag icke i regeln böra lemnas åt bränvinskontrollörerna af det skäl, att dessa icke äro stabla, eller måhända icke hafva de insigter som, erfordras. Bränvinskontrollören är under några månader eller ett år på ett ställe, men ett annat år är han icke der, hvarest denatureringen förekommer. Dessutom bör personen i fråga inhemta någon öfning och kännedom om denatureringen. Detta är visserligen icke någon svårighet, men det är ytterst viktigt, att det sker med synnerlig noggrannhet. Chefen för kontrollbyrån anser att kontrollörerna vid de brännerier, der denaturering sker, skola vara vittnen och således få afgiften der, samt dessutom, att icke vid något denatureringsställe inkomsten för kontrollanten skulle öfverstiga 1,500 kronor. Förut har såsom jag nämnde, icke någon begränsning funnits, och det har haft till följd, att afgifterna kunnat stiga så högt som på somliga ställen varit fallit. Säkert är, att det föreliggande förslaget skulle medföra stora fördelar för bränvinsindustrien och för jordbruket. I den mån nykterheten tilltager skall bränvinstillverkningen minskas och den har redan minskats. Men genom det nu framställda förslaget skulle man kunna upphjelpa bränvinsindustrien genom att åt densamma bereda afsättning under en form, hvaremot ur nykterhetssynpunkt intet kan vara att invända, och dessutom förskaffa åtskilliga andra industrier och äfven den enskilda hushållningen åtskilliga fördelar. Kammarrens ledamöter torde måhända hafva sig bekant, hvilka vackra resultat bränvinsdenatureringen medfört i andra länder, särskildt i Tyskland. Siffrorna i den kongl. propositionen visa, att från den 1 oktober 1887 till den 1 oktober 1888 denaturerades i Tyskland icke mindre än 75 millioner liter bränvin, under det att år 1887 denaturerades endast 36 millioner liter. Af denna oerhörda stegring kan man se, hvilken fördel denatureringen medfört i Tyskland.

Jag tror därför, som sagdt, att det vore särdeles lyckligt, om det af Kongl. Maj:t nu framställda förslaget vunne Riksdagens bifall.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.

(Forts.)

Herr Sven Nilsson: För min del tror jag icke, att man behöfver befara, att, om utskottets förslag, sådant det föreligger, antages, denatureringsafgiften skall bestämmas till för högt belopp; men jag kan icke annat än erkänna, att det, på sätt som förste talaren framhållit, icke är rätt lämpligt att åt Kongl. Maj:t lemna den rätt att bestämma i afseende å skatter, som här blifvit föreslagen. Jag tror, att så länge frågan befinner sig i samma outredda skick som hittills, skall det blifva temligen svårt för Kongl. Maj:t att bestämma ifrågavarande afgift. Detta frågans outredda tillstånd antager jag har också varit orsaken, hvarför afgiften icke blifvit bestämd. I afseende på bränvinstillverkningslagen i öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten på, att icke allenast tillverkningsafgiften är bestämd utan också den s. k. nederlagsafgiften, hvilken faststälts till belopp, som motsvarar arvodet åt tillsyningsmannen. Jag tror därför, att äfven i denna författning ett liknande stadgande bör intagas. Och då nu herr finansministern förklarar, att han för sin del icke har något emot det af herr Hedin framställda förslaget, så skall jag be att få instämma i samma yrkande. Jag tror, att detta förslag är af den beskaffenheten, att både regeringen och Riksdagen kunna vara fullkomligt belättna dermed.

Herr E. G. Boström: Det är kinkigt att vara mera konungsk än Konungen sjelf. Herr finansministern har nyss förklarar, att han för sin del vore villig acceptera herr Hedins förslag; och om jag gör någon erinran mot detsamma, så är det icke förslagets egen beskaffenhet, som dertill föranleder, ty jag är fullkomligt ense med herr Hedin derom, att den inkomst han uppgifvit, att en bränvinskontrollör skulle hafva uppburit för denatureringen är oskäligt hög för detta arbete; utan orsaken, hvarföre jag önskar bifall till Kongl. Maj:ts och utskottets förslag oförändradt är, att derigenom erhållas samstämmiga beslut mellan kamrarna. Jag erkänner gerna, att man kan tänka sig en sammanjemkning mellan Första Kammarens redan fattade beslut och det af herr Hedin framställda förslaget; men å andra sidan måste herrarna medgifva, att det torde vara vanskligt att på förhand säga, huru vida ett sådant sammanjemkningsförslag skall blifva accepterad af båda kamrarna. Skulle så icke blifva förhållandet, är hela frågan förfallen, och jag tror, att den är allt för vigtig, för att man skall låta det gå derhän. Den omständighet, som af herr Hedin vidrörts, har, såsom herrarna finna af betänkan- det, ingalunda undgått utskottets uppmärksamhet. Utskottet har nemligen ansett sig böra uttala önskvärldheten deraf, »att Kongl. Maj:t täcktes, i den mån sådant genom en tilltagande användning af denaturerad bränvin kan visa sig möjligt, sänka den nu föreslagna afgiften för denatureringen». Således kommer genom an-

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin. tagande af utskottets förslag den af herr Hedin uttalade önskan i alla fall på officiel väg till Kongl. Maj:ts kännedom.

Dessutom tror jag, att denatureringen hädanefter i allmänhet icke kommer att ske på samma sätt som hittills d. v. s. hos dem, som skola begagna det denaturerade bränvinet, utan hos bränvinsbrännarne direkte, och vid sådant förhållande är det alldeles gifvet, att man icke har någon jmförelsepunkt i fråga om de nuvarande afgifterna och de, som framdeles blifva lämpliga.

(Forts.)

Vid sådant förhållande och då Riksdagen i alla fall har tillfälle att framställa sina önsknings rörande afgiftens sänkande, om Kongl. Maj:t icke sjelf skulle se till den saken, hemställer jag, om det icke vore klokast att bifalla Kongl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr Hedin: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att det dock är en väsentlig skilnad mellan att Riksdagen, på sätt jag föreslagit, reserverar åt sig en Riksdagens ostridigt tillkommande rätt eller att den, såsom ordföranden i bevillningsutskottet nyss föreslog, blott nöjer sig med en i utskottets betänkande uttalad önskan. att Kongl. Maj:t en gång i framtiden skall sänka ifrågavarande afgift. Dessutom är det här icke endast fråga om den afgift, som, Kongl. Maj:t pålägger dem, som önska denaturera bränvin, utan äfven om den besynnerliga lönebudget, till hvilken dessa medel användas och vid hvars bestämmande Riksdagen också bör få vara med.

Det hände sig en gång, att en person, som hade mycket höga denatureringsavgifter att betala, vände sig till en af dem, som hade med denna sak att göra — det var icke herr finansministern — med den anmärkningen, att det syntes honom vara obilligt att betala icke blott en lät vara till och med dryg afgift till ersättning för statens kostnad, utan utöfver denna afgift något mer än hvad statens besvär kostade, och att detta plus skulle användas på sätt som sker. Han fick då det svaret: saken är, att vi behöfva så väl dessa avgifter till pensionering af bränvinskontrollörer. Deremot vill jag göra den anmärkningen, att, om dessa medel behöfvas för sådant ändamål, Riksdagen då bör få bestämma om ifrågavarande pensioner lika väl som i det fall jag nyss nämnde, när Riksdagen prutade ned pensionen åt en uttjent underofficer från 600 till 510 kronor.

Hvad slutligen angår frågan om en sammanjemkning, så synes mig, som om utskottet näppeligen i hela sin tid skulle haft något lindrigare att göra än att utarbete ett förslag till sammanjemkning i denna punkt, der jag föreslagit att stryka bort de tre sista raderna i 10:de paragrafen och utbyta dem mot ett öfvergångsstadgande, deri inlagts en restriktion i afseende på tiden för tillämpningen af ifrågavarande Kongl. Maj:t nu ensamt tillkommande rätt, en tid, som jag väl får anse alldeles tillräcklig, då den ärade herr finansministern i den delen icke haft något att anmärka.

Herr E. G. Boström: Om jag minnes rätt, gjorde jag i mitt förra yttrande det erkännandet, att det icke vore svårt för bevillningsutskottet att sammanjemka herr Hedins förslag och Första Kammararens beslut, men antydde på samma gång, att Första Kammararen till äfventyrs icke skulle acceptera ett sådant sammanjemkningsförslag. Herr Hedin är med denna fråga inne på ett område, som intresserar honom speciellt, nemligen Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Det är ju ostridigt, att Kongl. Maj:t i förevarande fråga förut ensam stadgat. Nu vill herr Hedin genom det föreslagna öfvergångsstadgandet draga frågan under Riksdagens pröfning. Jag medgifver, att jag är något oviss om hvad Första Kammararen skall säga härom, men jag fruktar för, att den senare vill åt Kongl. Maj:t bibehålla denna administrativa rätt; och då har saken förfallit.

*Ang. ändrade
bestämmelser i
fråga om de-
naturering af
brännvin.*

(Forts.)

I sammanhang med den lilla historietten, herr Hedin berättade, vill jag anföra en annan, som också har afseende på samma sak eller Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Det var för några år sedan fråga om de afgifter, som sjöfartsnäringsbetalar, nemligen fyr- och båkmedlen. Det yrkades då äfven om dessa, att de icke borde bestämmas af Kongl. Maj:t ensam utan att de borde dragas inom Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftningsområde. Men då hörde jag icke en utan flere skeppsredare uttala den mening, att det var bättre som det var, ty de hade lättare att komma till rätta med Kongl. Maj:t ensam än med Konung och Riksdag gemensamt. Det framgår således häraf, att man inom de kretsar, frågan direkte berörer, ej alltid är emot Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt.

Herr Hedin: Här är det mindre fråga om den administrativa lagstiftningsrätt, som Kongl. Maj:t enligt 89:de paragrafen regeeringsformen eger och hvilken Kongl. Maj:t i så märklig grad lyckats utvidga under den tid, som förflutit sedan 1809, än om en Riksdagen tillkommande beskattningsrätt. Och det synes mig lika vådligt, att någon del af denna Riksdagens beskattningsrätt drages in under Konungens administrativa lagstiftningsrätt, som att denna får inkräkta på stiftandet af allmän lag.

Herr Danielson: Då det af herr Hedin framställda förslaget enligt mitt förmenande är ganska välbetänkt, emedan derigenom beloppet af ifrågavarande afgift bestämmes, och herr finansministern nu förklarar, att han för sin del icke har något att deremot invända, anhåller jag att få förena mig i herr Hedins yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammararen utskottets hemställan med den förändring, som af herr Hedin

Ang. ändrade under öfverläggningen föreslagits; hvarjemte kammaren beslöt *dels* bestämmelser i antaga ett så lydande fråga om denaturering af bränvin.

»Öfvergångsstadgande:

(Forts.)

Såsom afgift för denatureringen skall till och med utgången af det försäljningsår, som slutar under år 1891, utgå det belopp, som Kongl. Maj:t bestämmer;

dels ock att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville för nästkommande Riksdag framlägga förslag till bestämmelser *dels* om den afgift, som skall för denaturering af bränvin erläggas, *dels* om arfvoden för kontroll öfver denatureringen.

§ 12.

Godkändes.

§ 7.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, n:o 12, angående vilkoren för tillverkning af bränvin.

Punkten 1.

Bifölls.

Under *punkten 2* hemställde utskottet, att en af herr *Sven Nilsson* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 124, om förbud för användning, vid tillverkning af bränvin, af majs, ris och andra sådan slag af råämnen, som äro af beskaffenhet, att icke inom landet allmänneligen alstras, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I fråga härom anförde:

Herr *Sven Nilsson*: Jag skall icke spilla många ord på att söka bemöta de skäl, utskottet anført för afslag å min motion, emedan jag väl förstår, att det icke tjenar till något. Men jag anser det i alla fall vara min pligt att något vidröra de skäl utskottet begagnat för afslaget.

Utskottets första skäl är, att det vid inmäskningen skulle vara så svårt att skilja utländska råämnen från inhemska. Jag kan nu icke förstå, att, då man endast föreslår att förbjuda bränvinstillverkning af majs, det skall vara så synnerligt svårt för en kontrollör att skilja majs från andra sädeslag. Det måtte väl vara den lättaste sak i världen. Men orsaken, hvarför utskottet anser detta så svårt, är den, att malen spanmål ofta skulle kunna blandas tillsammans med majsmjöl. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att det under närvarande tid skall finnas högst få, ja, jag vågar påstå icke ett enda

bränneri i vårt land, der malen spanmål användes annat än till maltberedning, och det måste derföre, för den händelse mitt förslag antages, vara temligen lätt för en kontrollör att utreda, huru vida majs mjöl skulle kunna vara inblandadt med annat mjöl, emedan jag är säker om, att den förste, som komme till bränneriet med malen spanmål, skulle göra sig i högsta grad misstänkt. Det är ju klart, att då man vid brännerierna kan använda omalen spanmål till mäskning, man icke låter förmala densamma, emedan den då blir dyrare för bränvinstillverkaren. Jag har visst ingen erfarenhet, om så sker, men jag är säker på, att med de apparater, som nu användas, det icke låter sig göra att inmäska malen spanmål, utan den måste vara omalen, som skall användas vid brännerierna.

Man har vidare sagt, att det icke är rätt att inskränka näringsfriheten på detta område. Man vill, liksom i fråga om andra tillverkningar, att bränvinsbrännarne skola få använda hvilka sädesslag som helst för sin tillverkning. Men jag må fästa uppmärksamheten på, att hela vår bränvinslagstiftning utgör ett undantag från näringsförfattningarna i öfrigt, och att således, om man toge ett steg i den riktning jag föreslagit, detta icke vore så alldeles ovanligt, emedan man redan gjort ganska väsentliga inskränkningar i näringsfriheten. Men å andra sidan kan jag icke annat än framhålla den vikt och betydelse, som antagandet af ett sådant förslag skulle innebära, ett förslag nemligen att förbjuda tillverkning af bränvin af en utländsk vara. Såsom förhållandena nu äro, införskrifves bränvin på indirekt väg genom införskrifning af majs, af hvilken man sedan bränner bränvin. Man har lagt hög tull på bränvin, om det direkt införskrifves, men man tillåter, att af det bränvin, som tillverkas af majs, må på denna omväg införas högst betydliga quantiteter i vårt land. Jag kan icke föreställa mig annat, än att vi hafva alldeles tillräckligt med produkter i vårt land för att deraf tillverka bränvin, så att vi ej behöfva taga dem från utlandet. Men hvad just majs beträffar, som så mycket begagnas för bränvinstillverkningen, ligger fördelen deri, att den i jemförelse med sitt pris lemnar bränvinstillverkaren en ofantligt större vinst, än om de skulle tillverka sitt bränvin af råg eller något annat sädesslag. Afkastningen af till exempel en centner majs är betydligt större än afkastningen af en centner råg, och således är det alldeles uppenbart, att, då det är tull både på majs och råg, men majsen står i lägre pris än rågen, det måste vara en stor fördel för bränvinstillverkaren att använda majs i stället för råg, hvilket senare under vanliga förhållanden ej kan ifrågakomma.

Att ett skäl till afslag i det af mig väckta förslaget skulle ligga deri, att Kongl. Maj:ts proposition om denaturering af bränvin nyss blifvit antagen, kan jag icke förstå. Ty äfven om man skulle tänka sig, att efter någon tid en större quantitet bränvin komme att användas som denaturerad, anser jag för min del, att det vore fördelaktigare och bättre, om man för det ändamålet använde in-

*Ang. ändrade
bestämmelser i
fråga om de-
naturering af
bränvin.
(Forts.)*

*Ang. ändrade
bestämmelser i
fråga om de-
naturering af
brännvin.
(Forts.)*

hemska produkter i stället för utländska. Ty det förhållandet kvar-
står ändå, att majs kan användas för brännvinstillverkningen; den
kvantitet brännvin, som ej kan användas som denaturerad, kommer
ut i den allmänna handeln, och utgöres då detta brännvin till vä-
sentlig del af sådant, som tillverkats af majs.

Man har också fäst uppmärksamheten derpå, att det icke
varit så synnerligt stora kvantiteter majs, som användts till brän-
vinsbränning under senare tiden, sedan tull blifvit lagd på all slags
spannmål. Men i det fallet tror jag att utskottets skäl äro mycket
svaga. Ty om vi se efter, finna vi, att under tillverkningsåret
1886—1887 betydligt större kvantiteter användes än nu. Hvad till-
verkningsåret 1887—1888 beträffar, skola herrarne komma ihåg, att
det var ett år, då vi hade så stor potatisskörd, att ingen majs be-
höfde användas för brännvinstillverkningen, men då vi kommo till
året 1888—1889 se herrarne, att tillverkningen af majsbrännvin gått
upp till öfver 8,000,000 liter, och jag är viss om, att den icke skall
stanna vid denna siffra, för den händelse potatisskörden vid något
tillfälle kommer att slå fel.

Jag vet nu icke om bevillningsutskottet har några andra skäl
för sitt afstyrkande af bifall till motionen. För min del vill jag
icke tro det, och jag är öfvertygad, att de skäl, som äro framlagda
i utskottets betänkande, äro de, som varit för utskottet afgörande.
Men jag har inom riksdagen hört andra skäl, och jag tror, att det
är dessa skäl, som, icke hos utskottet, men i riksdagen, ligga till
grund för afslag å mitt förslag. Ett af dessa skäl är att, om man
kan vinna en fördel på majs, man äfven vill vinna densamma på
råg, så att, om det blir fråga att lägga högre tull på majs, man
äfven vill lägga högre tull på råg; man vill icke släppa ifrån sig
det bundsförvandtskap, som finnes mellan majs- och rågfrågan, och
det gör, att många af kammarens ledamöter, hvilket förslag man
än kommer fram med i det af mig angifna syftet, det må vara al-
drig så rättvist, ej vilja låta det gå igenom. En annan mening,
som jag också hört göra sig gällande, är den, att, om man skulle
förbjuda införseln af majs, brännvinspriset derigenom skulle höjas.
Men städerna tycka bättre om att hafva billigt brännvin än dyrt,
och de skulle således förlora på en sådan anordning, som här är
ifrågasatt. Man kan då tänka sig, att äfven från det hållet ett
temeligen stort motstånd skall uppstå mot den reform, som här
är föreslagen. För min del har jag tänkt mig, att hufvudsaken
med detta förslag skulle vara att befordra nykterhetens intresse
samt förekomma, att potatisodlingen i en del trakter af vårt land
förqväfdes genom majsens användning till brännvinsbränning. Jag
vill dessutom icke, att man skall införa — på en omväg — en
sådan dryck som brännvin från den utländska marknaden och på det
sättet tvinga svenska folket att dricka brännvin, som kommer från
utlandet.

Då slutligen regeringen en gång framlagt ett förslag alldeles

likt det af mig nu framställda, kan jag icke inse, att det bör finnas några betänkligheter att i detta fall tillämpa ett så rättvist förslag som det af mig framställda.

Jag får därför anhålla om bifall till min motion.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.

(Forts.)

Herr E. G. Boström: I utskottet hade vi uppe flere blandningar af majsmjöl och annat mjöl, och för alla utskottets ledamöter samt andra, som voro närvarande, var det alldeles tydligt, att det skulle blifva ytterligt svårt att skilja olika sorterna åt. Nu förmenar den ärade motionären, att man i allmänhet icke kan tillverka bränvin af malen spannmål, och att, om någon skulle komma med sådan spannmål till ett bränneri, man genast skulle misstänka, att något otillbörligt vore med i spelet. För min del har jag dock hört, att det går mycket godt för sig att tillverka bränvin af malen spannmål, och om tillverkningen genom tillblandning af majsmjöl lönar sig bättre, föreställer jag mig, att man nog slår in på den vägen. Jag vill dessutom upprepa ett skäl, som jag förut många gånger anfört i denna fråga, det nemligen, att jag icke tycker det vara anledning att klaga öfver, att bränvin tillverkas af majs, så länge det icke på samma gång är förbjudet att till bränvinsbränning använda andra utländska sädeslag, icke ens råg, då den kommer från utlandet. För öfrigt vill jag erinra om, att herr Sven Nilssons förslag skulle innebära en stor obillighet och utgöra en stor orättvisa mot de brännerier, som äro afsedda för jästtillverkning, då man af potatis icke kan framställa pressjäst. Jag tror därför icke, att det är skäl att bifalla motionen, hvarför jag får anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande n:r 49, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till ändring i strafflagens bestämmelser i fråga om ådömande af frihetsstraff.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att hvad herr OI. Andersson i förevarande motion föreslagit för närvarande icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären, herr Andersson i Hasselbol, erhöi ordet och yttrade: Då utskottet så enhälligt föreslagit min motions död och dessutom Första Kammaren redan afifvat densamma, skall jag icke försöka att väcka den till lif.

Men då jag anser mitt förslag vara förtjent af lagstiftningens uppmärksamhet, hvilket, i parentes sagdt, äfven utskottet erkänt,

Andra Kammarens Prot. 1890. N:o 41.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af brännvin. (Forts.)

vill jag icke låta motionen begrafvas i tysthet, utan skall be att få för mitt förslag anförna några vidare skäl än jag i motionen anfört. Utskottet säger, att frågan synes vara så ny och hvad vårt lands förhållanden beträffar, kräfva en så omfattande utredning, att utskottet icke anser sig kunna, innan en sådan utredning, hvilken endast regeringen torde kunna åstadkomma, försiggått, tillstyrka Riksdagen att i ärendet uttala någon bestämd mening. — Mitt förslag var äfven det, att Kongl. Maj:t skulle låta utreda frågan och se hvad man deraf kunde göra. Och i den delen har jag ansett, att icke Riksdagen kan göra någonting annat än att blott anhålla i skrifvelse till Kongl. Maj:t om en utredning af hvad som kunde vara att göra i frågan.

På 4:e sidan af utskottets betänkande synes det dock som om utskottet ingenting velat i saken göra. Ty der har utskottet aftryckt hvad som vid kongressen i Bruxelles var uttaladt i hufvudsak mot vilkorlig framtidsdom, och utskottet anför följande:

»Vid den internationella kriminalistiska föreningens årsmöte i Bruxelles 1889 uppställes till besvarande frågan: kan man tillstyrka lagstiftareu att efter Belgiens exempel införa vilkorligt domfällande? Under den öfverläggning, som härom uppstod, framhöllos å ena sidan de fördelar, som vore att vänta af en dylik lagstiftning; men å andra sidan framställes också åtskilliga betänkligheter mot densamma.»

De hufvudsakliga betänkligheter, som vid denna kongress blefvo anförda, har utskottet aftryckt ur en skrift benämnd »Nya straffrättsfrågor», som också utskottet hänvisar till. Den 11 förliden april hade jag det nöjet och den äran att per posto från presidenten i Göta hofrätt få mig tillsändt ett exemplar af denna skrift »Nya straffrättsfrågor», och därför är jag i tillfälle att nu inför kammaren upprepa en del af de skäl, som tala för en vilkorlig framtidsdom. Jag skall anförna dem så mycket hellre, som de innefatta just min åsigt om frågan och dess betydelse. Jag skall icke anförna alla, utan blott några få af de skäl, som anfördes af chefen för det belgiska fängerväsendet. Han säger bland annat: »Då det gäller person, som för första gången straffas för en obetydlig förseelse, är det korta fängelsestraffet ej allenast onyttigt, utan genomgående skadligt. Det nedsätter mannen i egna och andras ögon, försvagar hans känsla af egen värdighet och hans moraliska spänstighet. Efter undergången straff återvänder han till sitt hem vanärad; stundom kan han ej mera finna sitt levnebröd; han har förlorat sin plats på verkstaden, eller hafva kunderna öfvergifvit honom. Dagsverkaren har sin enda styrka i arbetets regelbundenhet, endast denna gör det möjligt för honom att spara. Dömes han nu till fängelse, rubbas alla vilkoren för hans existens; från denna stund har han förlorat sitt fotfäste i lifvet. Modlöshet inställer sig, och han söker sin tröst i glaset. Han befinner sig redan på det

sluttande plan, som leder till lösdrifveri och tjufnadsbrott; han har fastnat i fängelsemaskineriets kuggverk och kommer ej lös.

Men fängelset verkar icke allenast förstörande på individerna; det bringar ej mindre förderf i socialt hänseende. Man måste sätta sig in i de känslor och föreställningar, som derifrån studsas öfver till de lägre klasserna, de tankar straffet hos dem väcker, det omedvetna intryck, som deraf hos dem framkallas. Då arbetaren dömes till fängelse, föres han från sin dåliga och ofta osunda bostad till en snygg och ljus cell, som uppvärms eller luftas allt efter omständigheterna, han får der bättre föda än i hemmet, hans hvila är mera ostörd, han får arbete och betalning för sitt arbete, böcker, sjukvård o. s. v. Man kan icke tänka sig annat, än att, då fången kommit på fri fot, han skall i samtal med sina kamrater utbreda den föreställningen, att fängelset är en särdeles angenäm vistelseort. Straffsystemet är derigenom undergräfdt, dess moraliska och afskräckande verkan upphäfd.

Alla dessa af den ifrågavarande talaren sammanförda skäl göra det naturligtvis synnerligen önskligt, att så vidt möjligt, inskränka användningen af kortvariga fängelsestraff, och såsom det främsta medlet dertill ause den nya skolaus anhängare införandet i lagstiftningen af *vilkorligt domfällande*. Denna anordning hvilat på tanken, att i ganska många fall åtalet inför rätta innebär tillräcklig näpst och varning för framtiden, att i ännu flera fall domfällandet i och för sig verkar tillräckligt afskräckande på en tillfällighetsförbrytare för att afhålla honom från vidare steg på brottets bana; och att i sådan händelse domens verkställande hvarken ur repressiv eller preventiv synpunkt är nödvändigt. Det vilkorliga domfällandet är först och främst en *varning*, jemväl i betydelsen af *tillrättavisning*. Men det är något mera. Ty det *fastställer det straff*, hvartill den tilltalade gjort sig skyldig, och *hotar* honom att första gång han å nyo begår en straffbar förseelse det ådömda straffet skall i hela dess vidd gå i verkställighet. Straffet eftergifves icke, det endast *uppskjutes*, men är dock, såsom straff i allmänhet, underkastadt *preskription*, som för detta särskilda fall kan sättas till längre eller kortare tid, allt efter som det ur ändamålsenlighetens synpunkt finnes lämpligt. Och genom uppskofvet förringas icke straffet i och för sig. Ty om den vilkorligt dönde under preskriptionstiden gör sig skyldig till nytt straff och det vilkorligt ådömda straffet således utan reduktion sammanlägges med det senare, så blir straffeffekten större och känbarare, än om hvardera straffet verkstälts på sin tid.»

Jag skulle icke hafva uppläst detta, om utskottet tagit in lika väl de skäl, som vid det tillfället anfördes för förslaget om vilkorlig framtidsdom som motskäl. Men jag har ansett, att det borde uttalas, på det kammaren må komma i tillfälle att från båda sidor bedöma hvad som må vara rätt. Jag vill för ingen del lägga hyende under synd och laster, utan att synd må vara synd och att last må vara last. Men då jag tror att vi hafva skyldighet att taga

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om den naturering till bränvin.

(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af brännvin.

(Forts.)

vara på vår broder och söka upprätta den fallne, så kan jag icke finna mig tillfredsstäld med de åtgärder, som äro vidtagna i denna del, då jag ser så många återfall i brott förekomma, utan jag har med mitt förslag velat påpeka ett sätt för att om möjligt komma till ett bättre. Innan jag skref min motion, öfvertänkte jag noga och efter mitt bästa förstånd skälen och motskälerna för lägligheten af en vilkorlig framtidsdoms införande i vår strafflag, och ju mera jag tänkt mig in i förslaget, dess fastare öfvertygad har jag blifvit, att förslaget skulle tillämpadt bära goda frukter.

Mot förslaget har blifvit anfördt, att om strafflagen skulle i någon mån förmildras, skulle derigenom uppstå flere brottslingar. Vore ett sådant förhållande att befara, vore det ett betänkligt skäl. Men då jag tänkt mig in i saken, så har jag kommit till den öfvertygelsen, att det icke är att befara. Ty det är att märka, att i det förslag, jag framlagt, är det blott fråga om mindre brott och förseelser, af hvilka jag skall redogöra för några få. I strafflagens 11 kap. 2 § se vi, att den, som stör gudstjenst, genom svordom, oljud eller eljest förargelseväckande uppträdande, dömes till högst sex månaders fängelse. Dessa förbrytelser begås nästan alltid af berusade personer, utan nykter öfverläggning, och då dessa vid nyktert tillstånd få inför rådhusrätt eller häradsrätt stå till rätta för sitt brott och få sin dom, så tror jag, att, om en sådan framtidsdom komme till stånd, som af mig föreslagits, och de sluppe ingå i fängelse, så skulle det verka mera välgörande, än om de skulle föras i fängelse.

I 12 kap. 5 § bestämmes, att den, som skrifvit, förfalskat eller begagnat annan enskild handling såsom orlofsedel, betyg om fräjd, fattigdom, sjukdom eller annat dylikt, straffas med straffarbete eller fängelse i högst 6 månader. Och således kan det icke i alla utan blott i mindre sådana brott dömas efter det förslag jag framställt, emedan i 4 kap. 6 § strafflagen bestämmes, att 2 månaders fängelse svarar mot en månads straffarbete.

Jag läste för några månader sedan i en tidning, att en skol-lärlarinna tagit sig det orådet före att förbättra sitt betyg från folkskollärlärlarinnese-minariet för att lättare få sin plats, och hon fick för det orådet 4 månaders straffarbete. Hennes brott var för stort, för att mitt förslag skulle der kunnat tillämpas. Jag vill således påpeka, att mitt förslag icke komme att vidröra svårare brott.

I 20 kap. 1 § se vi, att enkel stöld, af gods till värde understigande 15 kronor, räknas som snatteri och straffas med högst 6 månaders fängelse. Om en person bryter sig in i en källare eller en visthusbod och der stjälar matvaror för 3 till 5 kronors värde, är det för stort brott, för att mitt förslag kan blifva tillämpligt derpå.

Mot stadgandena i 24 kap. 3 och 4 §§ är det många, som bryta, och som liksom för stöld till ett par kronors värde, derfor kunna dömas till fängelse. Med ett ord, alla de brott, som mitt förslag

afser, kunna tillskynda brottslingen en fördel af blott några få kronors värde. Men om brottslingen beräknade, att han därför skulle stå inför rätta och dömas, låt vara en vilkorlig dom, stäld på framtiden, så är jag viss derom, att ingen enda för en sådan obetydlighet ville utsätta sig för en sådan risk och skam. Jag, tror, att de, som första resan begå brott, icke beräkna följderna, utan insöfva sina bättre känslor med den bedrägliga satsen, att ingen skall få kännedom derom, eller icke tänka alls på följderna utan i öfverilning eller i berusning begå brott. Och det senare slaget af brott tror jag är det vanligaste, emedan jag ser utaf fångvårdsstyrelsens berättelse, att icke mindre än 70 % af brotten begåtts under rusets inflytelse eller af personer begifna på rusdrycker. Jag skall icke göra något yrkande.

Ang. ändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ordnande af den allmänna och enskilda helso- och sjukvården i riket äfvensom i ämnet väckta motioner; och

n:o 67, i anledning af väckt motion om beviljande af ett ordinarie förslagsanslag af högst 15,000 kronor för utgifvande af en tidning för legala tillkännagifvanden, m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 8 framställda förslag till lag angående skyldighet att anskaffa och underhålla bostad eller lemna hyresersättning åt provinsialläkare äfvensom i ämnet väckta motioner.

bevillningsutskottets memorial, n:o 13, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 11:te och 12:te punkterna i bevillningsutskottets betänkande (n:o 7) angående tullbevillningen.

bankoutskottets memorial, n:o 14, med förslag till voteringsproposition med anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken.

lagutskottets memorial och utlåtande:

n:o 51, i anledning af *dels* återremiss i åtskilliga afseenden at utskottets utlåtande (n:o 44) öfver ej mindre Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af strafflagen och till lag angående ändring i vissa delar af strafflagen för

krigsmagten den 7 oktober 1881, än äfven väckta motioner om ändring i strafflagen, *dels* och kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande särskilda delar af samma utlåtande; och

n:o 52, i anledning af väckt motion om ändring af 6 § i förordningen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 21 december 1857 m. m.; samt

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden

n:o 37, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om samtrafik mellan enskilda telefonnät och statens interurbana telefonledningar; samt

n:o 38, angående ifrågasatt skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om underhandlingars förande med utrikes magter i syfte att få uppkommande tvister mellan nämnda magter och Sverige afgjorda genom skiljedomstol.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 10.

Godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 48, till Konungen, med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 1 § rättegångsbalken.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.21 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.